

(ISSN: 2587-0238)

Akdal, D. & Yazıcıoğlu, T. (2021). An Analysis of the Educational Problems Experienced by Children With Cerebral Palsy in Preschool Education During the Covid-19 Pandemic Process Based On The Parental Views, *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*, 6(16), 2131-2165.

DOI: <http://dx.doi.org/10.35826/ijetsar.394>

Article Type (Makale Türü): Research Article

AN ANALYSIS OF THE EDUCATIONAL PROBLEMS EXPERIENCED BY CHILDREN WITH CEREBRAL PALSY IN PRESCHOOL EDUCATION DURING THE COVID-19 PANDEMIC PROCESS BASED ON THE PARENTAL VIEWS

Deniz AKDAL

Assist. Prof. Dr., Kırşehir Ahi Evran University, Kırşehir, Turkey, deniz.akdal@ahievran.edu.tr
ORCID:0000-0001-9272-3422

Tansel YAZICIOĞLU

Assist. Prof. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş University, Nevşehir, Turkey, tanselyazicioglu@gmail.com
ORCID:0000-0002-0946-2637

Received: 26.08.2021

Accepted: 19.11.2021

Published: 19.12.2021

ABSTRACT

It is important to determine the problems of the children with Cerebral Palsy (CP) during the pandemic process based on the views of their parents. Because most children with cerebral palsy need intensive special education and rehabilitation programs to develop their potential, learn and adapt to society. Therefore, in this study, it is aimed to examine the problems experienced by children with Cerebral Palsy who attend to the preschool education during the Covid-19 pandemic process based on the views of the parents. This study was designed as a basic qualitative research. The snowball sampling method was used to select the participants of the study. Nine parents who have a child with cerebral palsy attending a special education and rehabilitation center participated in the study. The data of the study were collected through a semi-structured interview form. MAXQDA 2020 qualitative data analysis program was used in the analysis of the data. In the study, parents stated that children with cerebral palsy were away from their education and that their children experienced regression and could not receive physiotherapy services. In addition, parents stated that they have educational expectations such as more sensitive of authorities, raising awareness of people. The results of the study reveal that the distance education process negatively affects the lives of children with cerebral palsy. Therefore, it is necessary to plan the education and rehabilitation services of children with cerebral palsy in the distance education process, to emphasize home-based educational activities and to meet the social and psychological needs of their parents.

Keywords: Cerebral palsy, physiotherapy, home-based educational activities.

INTRODUCTION

Countries have tried to take a series of measures against the coronavirus (Covid-19), which spread rapidly from Wuhan, China to the whole world (Pinar & Akgul, 2020). One of such steps has been the interruption of education at the schools. The data reported by the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) indicate that approximately 1.5 billion children and adolescents worldwide did not go to school as a result of the closure of educational institutions to prevent the spread of Covid-19 (Bicer & Ilhan, 2020). Therefore, the coronavirus has many negative consequences in terms of health, economic and social aspects, as well as negative consequences in the field of education (Cakin & Kulekci, 2020). The United Nations (2020) reports that at least 91% of students around the world are affected by the interruptions in formal education. Due to the epidemic, distance education is becoming the only solution all over the world. In parallel with health-related measures, the countries have decided to offer distance education within their possibilities in order to ensure the continuity of education and to prevent students from not having education (Telli-Yamamoto & Altun, 2020). For this reason, educational institutions had to suspend face-to-face education for a while (Pinar & Akgul, 2020).

Although the Covid-19 outbreak affects every component of the population, the impact of the epidemic on some groups seems to be even more severe. Such groups include poor, individuals with special needs and youth (Kara, 2020). The World Health Organization (WHO, 2011) reports that there are more than 1 billion individuals with physical, mental and sensory disabilities in the world. Individuals with cerebral palsy (CP) are also included in this group, and they attend primary school, secondary school, high school and higher education as well as early childhood special education institutions.

Cerebral palsy (CP) is defined as one of the most common motor disorders that is experienced in the early childhood (Serdaroglu, Cansu, Ozkan & Tezcan, 2006). The motor disorders of CP also may be accompanied by sensory disorders, cognitive disorders, perceptual problems, communication and behavioral problems, as well as epilepsy and secondary musculoskeletal problems (Rosenbaum et. al., 2007). Most children with cerebral palsy need intensive special education and rehabilitation programs to develop their potential, learn and adapt to society. In order for children with cerebral palsy to develop their learning pace, socialize and increase their skills, starting from the age of 3-4, their participation in preschool education with their peers with normal development should be supported (Dogan et. al., 2005). Because early childhood is defined as a critical period in which children develop rapidly in terms of mental, physical and social aspects, and their personalities are also shaped in this period (Efevbera et. al., 2017). A large part of the development of the child is completed in this period, and their cognitive, language, psychomotor, social and emotional development start to increase in this period (Kaya & Efe, 2016). Educational opportunities provided to children with special needs in early childhood not only accelerate their social and mental development, but also play a role in reducing problem behaviors. Starting education in early childhood, which is of great importance in the life of the individual, is also a basis for their future education life (Odluyurt, 2002). For this reason, it is stated that necessary activities and additional support training should be included in the education of young children with special needs between

the ages of 0-6, including those targeting all or part of their development areas (Kircaali-Iftar, 2000; Yuvaci & Daglioğlu, 2016).

Turkey like other countries has been affected by Covid-19 process, and participation in the social environments has been temporarily restricted to reduce the risk of spread of disease which led to the compulsory social isolation (Mavragani, 2020). The schools in Turkey were closed between 16 March 2020 and 15 June 2020, and special education and rehabilitation services were also suspended (Turkish Academy of Sciences, 2020). This process naturally caused the limitation of educational services offered to children with CP. In order to reduce the spreading rate of the pandemic and to maintain social distance, face-to-face education was suspended, and a distance education model began to be employed. However, distance education has brought some concerns. Some authors (Altıparmak et. al., 2011) argue that although distance education provides an opportunity to establish active communication between teachers and students who live in different places, others argue that this model cannot replace face-to-face education (Lau et. al., 2020). In addition, since online learning is a versatile process, children must have self-efficacy in various fields (Yildiz & Seferoglu, 2020).

It has been emphasized in various reports that studies should be carried out so that students with special needs can benefit from education services effectively during the pandemic period (National Center for Learning Disabilities, 2020; WHO, 2020), and activities adapted for students with special needs have been prepared by the Ministry of National Education in our country (Özer, 2020). In this context, various studies have been carried out to increase the quality of special education services to be carried out by countries through distance education. However, it is known that students with special needs have various problems due to some limitations of distance education (Yazcayir & Gurgur, 2021; Schaeffer, 2020; Smith, 2020). The pandemic process negatively affects the social participation of children with CP, as well as various health, education and rehabilitation services (Farajzadeh et al., 2021). According to Gunel (2020), children with CP who were exposed to protective restrictions are adversely affected by the process due to disorders in their body structures and functions. Yazcayir ve Gurgur (2021) in a study by if It has been observed that students with special needs have difficulties in adapting to distance education during the pandemic period. In the research, it was found that the students had difficulties in following the courses in distance education regularly. It was seen that students could not get feedback from their teachers about the activities they did. Therefore, examining the experiences of parents, who have with children with CP, during the pandemic period regarding the education of their children in the pre-school period will provide important information for improving the special education services in the distance education process.

It is important to determine the problems of the children with CP during the pandemic process based on the views of their parents. Because the parents are the closest persons to these children. Therefore, parents are of great importance for children with CP. Because parents support their children's education and development processes devotedly and struggle to overcome the difficulties they come across. Parents' opinions are especially important for children with CP who attend preschool education. It is possible to identify the problems and develop the solution for these problems. The lack of a study revealing the problems experienced

by children with CP due to the closure of schools and interruption of rehabilitation services during the pandemic increases the importance of this study. Therefore, in this study, it is aimed to examine the problems experienced by children with Cerebral Palsy, who attend the preschool education during the Covid-19 pandemic process due to the importance of early childhood special education based on the views of the parents. For this purpose, the following research questions are developed:

- (1) What are the parents' views on the problems experienced by children with Cerebral Palsy during the Covid-19 pandemic process?
- (2) What are the parents' suggestions to solve the problems experienced by children with Cerebral Palsy during the Covid-19 pandemic process?
- (3) What are training expectations of the parents?

METHOD

The method section consists of seven sub-sections including model of the study research design, participants, data collection, data collection tools, data collection procedure data analysis, validity and reliability.

Model of the Study

This study was designed as a basic qualitative research. It is stated that basic qualitative research focuses on the aims of the study and is used to reveal the meanings of these aims (Merriam & Tisdell, 2015). In this study, it is aimed to determine the situations that occurred during the Covid-19 pandemic process of the parents of the children with Cerebral Palsy. The basic qualitative research is a type of qualitative research that explores participant experiences and the meanings of these experiences (Babbie, 2020; Worthington, 2013). In this study, it is aimed to examine the observations and experiences of the parents of children with Cerebral Palsy regarding their children's lives during the distance education process.

Participants

The snowball sampling method was used to select the participants of the study. The snowball sampling method is preferred for accessing those individuals who are difficult to reach (Creswell, 2014; Patton, 2005). In addition, the snowball sampling method provides a high degree of reliability in cases where the number of participants is not high (Baltar & Brunet, 2012). In the study, in which the snowball sampling method was used, an interviews form link was sent to three participants, and the participants were asked to fill out the form. Later, other participants were reached with the reference of these participants. In short, nine parents were included in the study within the scope of the specified criteria. The criteria used in the selection of the participants of the study are as follows: having a child with cerebral palsy in the preschool period who attends a special education institution and rehabilitation centers.

The parents are coded while giving direct quotations from their reports.

Data Collection

The data of the study were collected through a semi-structured interview form. The form contains some pre-established items, and no other items are asked during the interviews (Yildirim & Simsek, 2016). The data were collected through face-to-face interviews. In the semi-structured interview technique, the interviewers prepare the items they plan to ask in advance. However, depending on the flow of the interview, the researcher can ask some complementary items during the interview (Kallio et. al., 2016).

Data Collection Tool

A semi-structured interview form was developed by two authors to determine the educational problems, solutions and expectations of parents with children with cerebral palsy during the pandemic period. At the first step the related studies were reviewed, and several items were developed. The form is consisted of seven questions in total. Of them three items are concerned with the educational problems and four questions with the suggestions and expectations of the parents. Following the review of the items by field specialists the final form consists of three items; one on the views of the parents about the problems the children with cerebral palsy in the pandemic process; one on the suggestions of the parents to solve these problems and one on the training expectations of the parents. The interview items are as follows:

- (1) What are your views on the problems experienced by children with Cerebral Palsy during the Covid-19 pandemic?
- (2) What are your suggestions to solve the problems experienced by children with Cerebral Palsy during the Covid-19 pandemic process?
- (3) What are your educational expectations during the Covid-19 pandemic process?

The items were used in a pilot study on a sample of parents whose child with CP attending the pre-school education institution through Internet. One of the parents who participated in the pilot study had a 4-year-old child, the other a 5-year-old child with CP. The general education level of these parents was as follows: The parents were informed about the aims of the study. The interview was recorded. The recordings were examined by two authors and were reviewed by a specialist. Based on the feedback of the reviewer it was decided that the the items were appropriate and consistent with the aims of the study.

Data Collection Procedure

Interview items should be asked clearly to the person to be interviewed. However, it is necessary to carefully develop the interview items which should take into account the characteristics, cognitive levels and past experiences of the individuals interviewed. For this reason, the interviewer should express the items based on the experiences of the interviewed person as much as possible (Yildirim & Simsek, 2013). Three items were developed by the authors in accordance with the general purpose of the semi-structured interview technique. Interviews were planned at different hours due to the special situation of the children of the parents participating in the study. Each interview was recorded. Interviews were conducted online. Before starting the

interview, the participants were informed about the purpose of the research and how to use the audio recordings, it was emphasized that the data obtained in the research will only be used within the scope of scientific research. In order not to experience any problems with the online interview tool during the interview, the researchers interviewed this tool several times before and also obtained information about the basic use of the interview tool on the internet. The interviews lasted for a minimum of 15 minutes and a maximum of 25 minutes. All of the interviews were conducted by the authors. Before the interview, a verbal consent was obtained from the participants. Interviews with the parents were carried out after the parents gave their consent to the interview. A link was prepared before the interviews with the parents and was sent to the parents who completed the interview through this link. The voice recordings obtained from the interviews were transformed into written documents, and 25 pages of data were generated. The three interview items were asked to all participants in the same order. During the interview, the parents were allowed to express their thoughts.

Data Analysis

The data were examined using the content analysis. Content analysis method involves the systematic classification of coding and thematic processes of texts with subjective interpretations (Hsieh & Shannon, 2015). Voice recordings were transformed into written data forms during the data analysis process for content analysis. Then, the data were transferred to the MAXQDA program, and the MAXQDA 2020 qualitative data analysis program was used in the analysis of the data. The data were coded separately by the authors and the code consistency was compared. Common codes have been determined, and findings have been generated. Themes were generated from these codes. Each item was evaluated in isolation and the findings on the interview items were presented separately. The reason for this is that the basic qualitative research and descriptive analysis do not have any concerns about forming a theory, and it is aimed to define the current situation as it is. The direct quotations are given during the discussion of the findings using the codes of the parents. Before analyzing the data, in order to perform reliability analysis, the interview recordings of two interviews (22% of the data) were examined by two different field specialists. Based on the results of this analysis it was concluded that the data were 100% reliable. An inductive method was used in content analysis, and themes were generated from the data obtained. The codes generated were examined by two field specialists. The authors checked the consistency of the codes and themes. For the internal consistency those codes and themes which are found to have mutual agreement were left unchanged. The others were discussed again to reach an agreement. Finally these were reorganized with a mutual agreement.

Reliability and Validity

It is very important to report the data collected in a qualitative research in detail, to include direct quotations from the participants and to explain the results based on these in terms of ensuring the validity of the research (Yildirim & Simsek, 2013). The findings based on the data obtained from the parents were given directly. In order to ensure reliability of the study, the feedback of the specialists was taken for the interview forms and

items. This particular special training and the people in CP are experienced and recruited from these experts. In addition, it was tested whether the questions were clear and understandable through the pilot interview. In addition, the data obtained from the parents were analyzed, and several themes were developed for each item. Following the generation of the themes, the codes and themes related to the interviews with the two parents were analysed by the specialists. In this process, the principle of mutual agreement and disagreement set forth by Miles and Huberman (1994) was used. The reliability coefficient was found using the $[\text{number of agreements} / (\text{number of agreements} + \text{disagreements}) \times 100]$, and it was found to be 90%. The views of the parents are presented in the discussion of the findings to reflect their direct views.

FINDINGS

Findings Regarding the Problems Experienced by Children with Cerebral Palsy during the Covid-19 Pandemic Processes

Firstly, parents has been asked for their views on the problems experienced by children with Cerebral Palsy during the Covid-19 pandemic. The content analysis findings of the parents' answers to this question are summarized in Figure 1 and also quotes from the parents' views.

The following diagram (Figure 1) indicates the problems of the children with cerebral palsy during the pandemic process.

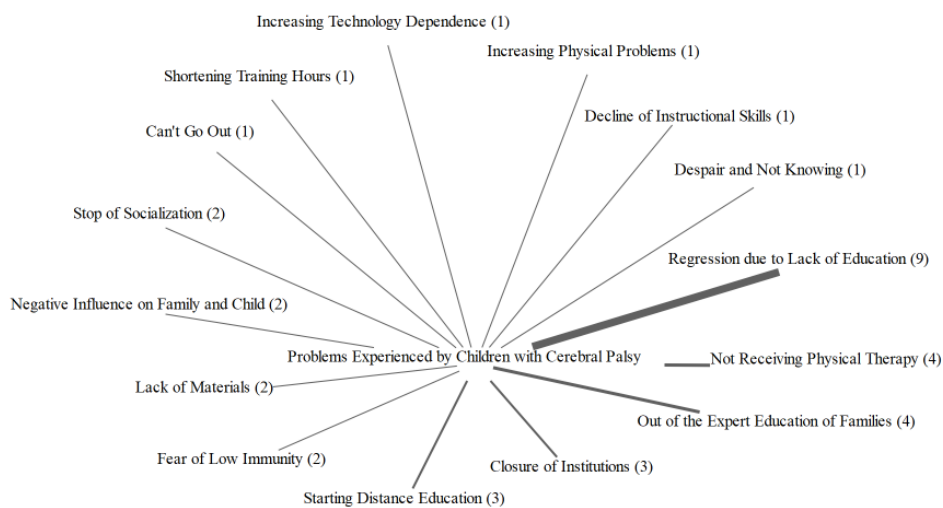

Figure 1. Problems Experienced by Children with Cerebral Palsy

As can be seen above the parents reported thirty-seven problems. The numbers given next to the problems are the frequency of the reports. For instance, concerning the statement “Regression due to the Lack of Education (9)” the number of the parents who reported this problem is nine. In addition, the lines in bold indicate the most expressed situations by the participants or the frequencies of the codes. The problems reported by the participants are as follows: regression due to the lack of education (f: 9); the lack of physiotherapy (f: 4), the provision of education by themselves to the children due to the fact that experts or educators they cannot

provide education (f: 4), closure of the institutions which their children attend (f: 3), and the problems related to distance education (f: 3). The following are direct quotations from the parents' reports about the first two most frequent problems:

P1: "Progress interrupted, both in the field of special education and in physiotherapy..."

P2: "There has been an interruption in the child's development process. There has been a decline in physical therapy and physiotherapy."

P3: "There are some exercise tools at home. However, we cannot see the child's deficiencies as much as the officials in physical therapy. These people can detect if there is a problem in the setting of the instruments. These activities are very beneficial for the development process of children."

In line with the statements of parents who have children with CP, it can be said that children with CP have difficulties in educational and psycho-social terms during the pandemic process. In this context, it can be stated that the improvements to be made by the relevant institutions for children with CP and their parents may be important in terms of the development of students.

Parents' Suggestions to the Problems Experienced by Children with Cerebral Palsy during the Covid-19 Pandemic Processes

Secondly, parents has been asked for their suggestions to the solve the problems experienced by children with Cerebral Palsy during the Covid-19 pandemic process. The content analysis findings of the parents' answers to this question are summarized in Figure 2 and also quotes from the parents' views.

The following diagram (Figure 2) presents the suggestions of the parents to the problems of the children with cerebral palsy during the pandemic process.

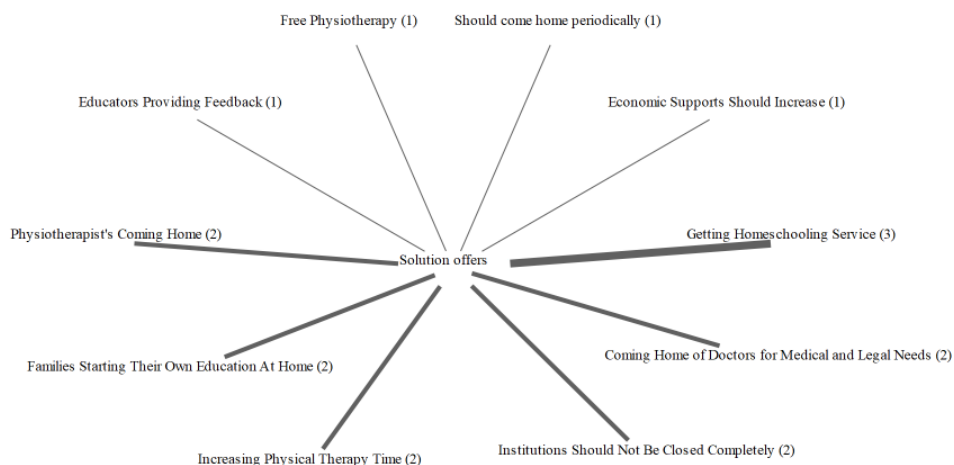

Figure 2. Solution Offers

As can be seen above the parents offered several suggestions to solve the problems, including receiving education at home (f: 3), home visits by physicians to meet the needs of the children with cerebral palsy (f: 2), not closing the education institutions and other institutions that these children attend (f: 2), expansion of the duration of physiotherapy (f: 2), training of the parents to offer the education to their children at home (f: 2) and home visits by physiotherapists (f: 2). The following are direct quotations from the participants' reports:

P4: "If the situation becomes worse and the institutions are closed, I would like a physiotherapist to come to my home."

P5: "My child could receive special education and physical rehabilitation at home."

P6: "Since the institutions are closed, physicians can go to the house to meet the needs of the children."

Parents of children with CP suggested that to minimize the difficulties their children experienced in line with their observations in the process It is thought that the suggestions of parents, who have a very important place in the educational and developmental processes of children with CP during the pandemic process and who have the chance to experience the difficulties experienced by these students, can provide resources to the relevant institutions.

Findings Regarding the Educational Expectations of Parents of Children with Cerebral Palsy During the Covid-19 Pandemic Process

Finally, parents has been asked for their educational expectations. The content analysis findings of the parents' answers to this question are summarized in Figure 3 and also quotes from the parents' views.

The following diagram (Figure 3) presents findings regarding the educational expectations of parents of children with Cerebral Palsy during the Covid-19pandemic process.

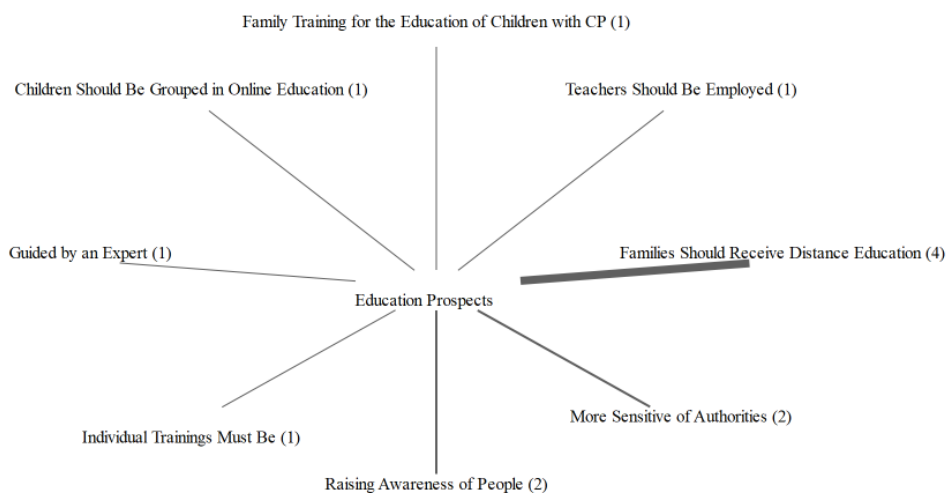

Figure 3. Education Expectations

As can be seen above the participants reported several expectations about training. They would like to have training on distance education themselves (f: 4). Another expectation of them is that special education officials should be much more sensitive to their children and themselves (f: 2). They also expected that other individuals should have much more higher levels of awareness about children with cerebral palsy. Some direct quotations from the participants' reports are given as follows:

P7: *"These kids cannot be educated in front of the screen. What will special education teachers can do? Teachers say just open the internet and go, and your child should just sit there. It is enough for them. As long as they just want to tell the topics. They tell us that they do not expect anything from parents. However, we should receive this training."*

P8: *"I hope the state will do something. For example, in Germany, physical therapy starts automatically as soon as children have an operation. But it does not occur here. I hope our state will make a breakthrough in this direction."*

P9: *"We have experienced many difficulties in the treatment processes in the past. Many of our doctors have a very different perspective towards such children. Some look at these children with disgust. The professor does not touch, and his assistants are interested in the children. We lived through them. The way people view these children is very incorrect. Since our job is mostly with doctors, I say God give convenience to everyone. It is a very difficult process, but we do it with love. We love them very much."*

Considering the educational suggestions of parents with children with CP, it is striking that parents who are in close contact with these children should receive an education in order to make the education of children with CP during the pandemic process more qualified, and that supportive studies should be carried out by experts for both students and parents. Therefore, it can be said that it is important to plan supportive trainings especially for students with special needs and their families during the pandemic, and to carry out various consultancy services, especially by experts in the Guidance and Research Center.

CONCLUSION and DISCUSSION

In this study, considering the importance of early childhood special education, it is aimed to examine the problems experienced by children with Cerebral Palsy due to the closure of schools during the Covid-19 pandemic process. To this aims, parents' opinions were collected. The results of the study show that the children experienced regression due to the inability to receive education and they could not receive physical therapy. It is also found that the parents had to provide these education to their children themselves which had negative effects on the children. The results of the study also reveal that the closure of the institutions also had negative effects on the children and parents. The education, rehabilitation, physiotherapy and support services offered to children with cerebral palsy are disrupted during the pandemic process which brings some risks. For instance, Armitage and Nellums (2020) argue that the individuals with special needs have much more serious affects due to the fact that the risks resulted from Covid-19 become much more significant with other factors specific to these individuals. Such conditions are also true for children with cerebral palsy. Because they are in

need of intense special education and rehabilitation (Dogan et. al., 2005). The World Health Organization (WHO, 2020) reports that individuals with special needs have chronic illnesses in addition to the certain disabilities, and the inability to access education and health services increases the risk of infection that may result in death for these individuals. In addition, it is stated that in regard to the cerebral palsy, it is necessary to determine the functional and structural disorders in the individuals, to minimize the limitations in activities, to improve children's functional skills, to support their participation in age-appropriate environments, and to improve all development areas at an early age (Kerem Günel, 2009). Although Covid-19 affects the whole world and the disease is spreading rapidly which lead to restrictive practices to reduce the risk of its spread, it is seen that children with CP are highly affected by this process. Research suggests (Sholas, 2020; Ghosh et. al., 2020) that closure of schools has some negative psychosocial effects and that the family and home environment, which are the main environments of children with CP, are highly affected by the psychosocial effects of the process. Kerem Gunel (2009) argues that the biggest challenge of the epidemic for children with cerebral palsy and their families is the persistence of the psychological and physical conditions. Therefore, although face-to-face education cannot be provided, physiotherapy and rehabilitation services should be accessible. Therefore, the health status of every child with cerebral palsy should be evaluated, and the programs and practices based on home-based health and education services should be given. The findings of the study regarding the suggestions of the parents for the problems experienced by children with cerebral palsy during the pandemic period indicate that the parents emphasize home education service as a solution to the problems experienced by their children. However, there is no information about how children with cerebral palsy benefit from education and health services during the period between 16 March 2020 and 15 June 2020 when both schools and rehabilitation centers in Turkey were closed. Therefore, this process reveals the importance of home education and health services at home for children with cerebral palsy. In fact, home-based approaches come to the fore in the world (Kerem Gunel, 2009). Some studies (Longo et. al., 2020) have shown that home-based physiotherapy and rehabilitation approaches are effective in improving the functions of children with cerebral palsy. Therefore, family-based education and health services should be taken into consideration. This situation seems to be consistent with the findings. In fact, the parents stated that physiotherapists and doctors should visit home as a solution to the problems of their children, that the institutions where their children receive education should not be completely closed and that the duration of physical therapy should be increased.

The findings regarding the educational expectations of the parents indicate that the parents themselves would like to receive distance education, and the reason for this situation is the characteristics and inability of their children. The parents also stated that officials at the institutions working in the field of special education should be more sensitive to their children and themselves. They also stated that they expect other people to improve their awareness about the children with cerebral palsy. These findings suggest how the parents felt helplessness in the process. The parents can be right about this. In the related studies, it is stated that cerebral palsy is more prominent than other pathologies that occur in childhood because of the frequent incidence of motor dysfunction. Because these children experience motor deficiencies such as uneven muscle tone, loss of muscle strength or uncontrolled contractions, weakness in postural control or hand-eye coordination, fine and

gross motor skill problems (Wright et. al., 2008). These motor disabilities restrict the activities of children with CP in their daily lives and therefore, these children have difficulty in reaching the level of their peers (Morris et. al., 2006; Østensjø et. al., 2004). The studies conducted in this field (Beckung & Hagberg, 2002; Sahin et. al., 2019) involving children with CP showed that they experience serious performance problems in activities such as writing, in team sports such as dressing, bathing, playing basketball or football, playing computer games, and cutting paper. Therefore, in order to reduce or eliminate the problems experienced, parents should be provided with educational and psychological support, and their expectations should be met.

The findings of the study reveal that the distance education process negatively affects the lives of children with cerebral palsy. In order to reduce the risk of spreading the disease, the social environments including schools were temporarily restricted. This process stopped access to the health and support education services. For this reason, children with cerebral palsy and their parents have been adversely affected. For instance, it is stated in related studies that parents having a disabled child experience some serious difficulties regardless of the type and degree of disability (Hirose & Ueda, 1990; Krauss, 1997; Donmez et. al., 2001; Ozsenol et. al., 2003). More specifically, parents experience additional stress, along with the deterioration in family and social relations, the negative effects on the economic situation of the family and the increasing levels of anxiety, depression and despair among parents (Uguz et. al., 2004; Yildirim & Conk, 2005). Therefore, it can be said that it is not easy to live with a child with cerebral palsy in a period of pandemic which imposes intense restrictions. Early childhood period is the critical and significant period for their developmental process (Dunst & Trivette 1990; Sheppard, 1990). The parents of the children with cerebral palsy have an important role to play in the development and educational process of their children. Having a child with cerebral palsy in the period before the age of 6 when the need for maternal care is most intense makes the mothers' life more difficult (Glasscock, 2000). As can be seen, parents are in need of social and psychological support and therefore, report that they expect training at home for themselves. In this process, there is a significant relationship between the success of the supportive treatment for the development of children and education programs and the social support provided to parents (Dunst & Trivette 1990; Sheppard, 1990). This situation is also reported in some of the related studies (Mobarak et. al., 2000, Akkok, 1989). More specifically, it is argued that it is important to determine the type of support to be provided to parents depending on certain factors such as the age of the children with cerebral palsy, their level of disability, whether there is additional disability, the socio-economic status of the family, the psychological status of the family members, and the social support they receive from their close and distant relatives and from others (Akkok, 1989; Dunst et. al., 1986; Meral & Cavkaytar, 2012; Mobarak et. al., 2000; Unluer, 2009). Therefore, it is necessary to develop and expand remote access activities such as home-based activities, tele-health and tele-rehabilitation activities in the rehabilitation and education of children with cerebral palsy (Kerem Gunel, 2020).

RECOMMENDATIONS

The findings of the study show that the distance education process during the epidemic has caused difficulties for children with cerebral palsy and their parents. It is observed that access to education and the health and

support services are particularly challenging for these children. Therefore, it is necessary to plan the education and rehabilitation services of children with cerebral palsy in the distance education process, to emphasize home-based educational activities and to meet the social and psychological needs of their parents. For this, as it can be seen in the findings of the study, it is necessary to increase awareness on this issue in the society and to take into account the developmental characteristics, body structures and functions of children with cerebral palsy. In addition, parents and caregivers of children with cerebral palsy should be seen as an important component of the process and should be part of the process. This research is limited to the problems experienced by children with cerebral palsy who attend pre-school education institutions during the distance education process. Future studies may use samples of the parents whose children with cerebral palsy who attend basic education and secondary education institutions. In addition, similar studies can be carried out on a larger sample adopting a quantitative approach.

ETHICAL TEXT

The rules in the text below should be followed in the articles and a text similar to the text below should be added to the article under the title of ethical text.

"In this article, the journal writing rules, publication principles, research and publication ethics, and journal ethical rules were followed. The responsibility belongs to the author (s) for any violations that may arise regarding the article. "Kırşehir Ahi Evran University (The date and number of the approval document is 09.16.2021 Decision no: 2021/7/3)

ACKNOWLEDGEMENTS

We want to thank the parents involved in this study for their time and help in making this study possible.

DISCLOSURE STATEMENT

No potential conflict of interest was reported by the author(s). "1st author contributed 50%, 2nd author contributed 50%.

REFERENCES

- Akkok, F. (1989). Özürlü bir çocuğa sahip anne-babaların kaygı ve endişe düzeyini ölçme aracının güvenirlik ve geçerlik çalışması [Reliability and validity study of the anxiety and anxiety level measurement tool of parents with a disabled child]. *Journal of Psychology*, 23(7), 26-38. <https://toad.halileksi.net/sites/default/files/pdf/ozurlu-veya-surekli-hastaligi-olan-bir-cocuga-sahip-anne-babalarin-kaygi-ve-endise-duzeyi-olcegi.pdf>
- Altıparmak, M., Kapidere, M., & Kurt, İ. D. (2011, February 2-4). *E-öğrenme ve uzaktan eğitimde açık kaynak kodlu öğrenme yönetim sistemleri [E-learning and open source code management systems in education]* [Conference presentation]. XIII. Academic Informatics Conference, Malatya, Turkey. https://ab.org.tr/ab11/kitap/altiparmak_kurt_AB11.pdf

- Armitage, R., & Nellums, L. B. (2020). The COVID-19 response must be disability inclusive. *The Lancet Public Health*, 5(5), e257. [https://doi.org/10.1016/S2468-2667\(20\)30076-1](https://doi.org/10.1016/S2468-2667(20)30076-1)
- Babbie, E. R. (2020). *The practice of social research*. Cengage Learning.
- Bicer, B. K., & İlhan, M. N. (2020). COVID-19'un çocukların sağlığı üzerine etkisi [COVID-19 and health effects on children]. *Gazi Journal of Health Sciences*, Special Issue, 103-111. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1275109>
- Baltar, F., & Brunet, I. (2012). Social research 2.0: virtual snowball sampling method using Facebook. *Internet Research*, 22(1), 57-74. <https://doi.org/10.1108/10662241211199960>
- Beckung, E., & Hagberg, G. (2002). Neuroimpairments, activity limitations, and participation restrictions in children with cerebral palsy. *Developmental Medicine and Child Neurology*, 44(5), 309-316. <https://doi.org/10.1017/S0012162201002134>
- Cakin, M., & Kulekci Akyavuz, E. (2020). The Covid-19 process and its reflection on education: An analysis on teachers' opinions. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 6(2), 165-186. <https://doi.org/10.24289/ijsser.747901>
- Creswell, J. W. (2014). *A concise introduction to mixed methods research*. SAGE Publications.
- Dogan, H., Bitlis, D., & Ozen, K. (2005). *Serebral palsili çocukların eğitimleri [Education of children with cerebral palsy]*. In H. Ozcan (Ed.), *Serebral palsi [Cerebral palsy]* (pp. 183-224). Boyut.
- Donmez, N. B., Bayhan, B., & Artan, İ. (2001). Engelli çocuğu olan ailelerin yaşam döngüsü içinde karşılaştıkları sorunların incelenmesi [Investigation the problems confronted by the families with disabled children during their life cycle]. *Community and Social Work*, 12(2), 31-43. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/798555>
- Dunst, C. J., Trivette, C. M., & Cross, A. (1986). Mediating influences of social support: personal, family and child outcomes. *American Journal of Mental Deficiency*, 90(4), 403-417. <https://psycnet.apa.org/record/1986-14300-001>
- Dunst, C. J., Trivette, C. M., & Cross, A. (1990). *Assessment of social support early intervention programs*. In S.J. Meisels & J. P. Shonkoff (Eds.) *Handbook of early childhood intervention*. (pp. 326- 349). Cambridge University Press.
- Efevbera, Y., McCoy, D. C., Wuermli, A. J., & Betancourt, T. S. (2017). Early childhood development plus violence prevention in low-and middle-income countries: A qualitative study. *Children & Society*, 31(2), 98-109. <https://doi.org/10.1111/chso.12169>
- Farajzadeh, A., Dehghanizadeh, M., Maroufizadeh, S., Amini, M., & Shamili, A. (2021). Predictors of mental health among parents of children with cerebral palsy during the COVID-19 pandemic in Iran: A web-based cross-sectional study. *Research in Developmental Disabilities*, 112, 103890. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2021.103890>
- Ghosh, R., Dubey, M.J., Chatterjee, S., & Dubey S. (2020). Impact of COVID-19 -19 on children: special focus on the psychosocial aspect. *Minerva PEDIATR*, 72(3), 226-235. <https://doi.org/10.23736/S0026-4946.20.05887-9>
-

- Glasscock, R. (2000). A phenomenological study of the experience of being a mother of a child with cerebral palsy. *Pediatric Nursing*, 26(4), 407–410. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/12026476/>
- Gunel, M. K. (2020). Covid-19 salgını ve serebral palsili çocuklar [Covid-19 epidemic and children with cerebral palsy]. <https://www.akademikakil.com/Covid-19-ve-serebral-palsilicocuklar/mintazekeremgunel/>
- Hirose, T., & Ueda, R. (1990). Long-term follow-up study of cerebral palsy children and coping behaviour of parents. *Journal of Advanced Nursing*, 15(2), 762–770. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.1990.tb01904.x>
- Hsieh, H. F., & Shannon, S. E. (2005). Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), 1277-1288. <https://doi.org/10.1177%2F1049732305276687>
- Kallio, H., Pietilä, A. M., Johnson, M., & Kangasniemi, M. (2016). Systematic methodological review: developing a framework for a qualitative semi-structured interview guide. *Journal of Advanced Nursing*, 72(12), 2954-2965. <https://doi.org/10.1111/jan.13031>
- Kara, E. (2020). The Function of the social Service workforce during the COVID-19-19 pandemic in disadvantaged groups. *Turkish Journal of Social Work Research*, 4(1), 28-34. https://www.researchgate.net/publication/345487900_KOVID-19_Pandemisindeki_Dezavantajli_Gruplar_ve_Sosyal_Hizmet_Isgucunun_Islevi
- Kaya, A., & Efe, E. (2016). Pre-school period of development. *Annals of Nursing and Practice*, 3(2), 1044. <https://www.jscedcentral.com/Nursing/nursing-3-1044.pdf>
- Kircaali-Iftar, G. (2000). *Küçük adımlar gelişimsel geriliği olan çocuklara yönelik erken eğilim programı'nın aile görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi [Evaluation of the Small Steps Early Tendency Program for children with developmental delay based on family views]*. Anadolu University Publications.
- Kerem Günel, M. (2020). Rehabilitation of children with cerebral palsy from a physiotherapist's perspective. *Acta Orthop Traumatol Turc*, 43(2), 173–80. <https://doi.org/10.3944/AOTT.2009.173>
- Krauss, M.W. (2000). *Family Assessment within early intervention programs*. In J.P. Shonkoff & S.J. Meisels (Eds.), *Early childhood intervention* (pp. 290-308). Cambridge University Press.
- Lau, J., Yang, B., & Dasgupta, R. (2020). Will the coronavirus make online education go viral? <https://www.timeshighereducation.com/features/will-coronavirus-make-online-education-go-viral>
- Longo E, Campos A.C., & Schiariti V. (2020). COVID-19-19 pandemic: Is this a good time for implementation of home programs for children's rehabilitation in low- and middle-income countries?. *Physical & Occupational Therapy in Pediatrics*, 40(4), 361-364. <https://doi.org/10.1080/01942638.2020.1759947>
- Mavragani, A. (2020). Tracking COVID-19-19 in Europe: Infodemiology Approach. *JMIR Public Health Surveill*, 6(2), e18941. <https://doi.org/10.2196/18941>
- Meral, B. F., & Cavkaytar, A. (2012). Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin psikometrik özelliklerinin otizmli çocuk aileleri üzerinden incelenmesi [The examination of the psychometric properties of multidimensional scale of perceived social support (MSPSS) on parents of children with autism in Turkey]. *E-International Journal of Educational Research*, 3(4), 20-32. <http://www.e-ijer.com/en/download/article-file/89758>
-

- Merriam, S. B., & Tisdell, E. J. (2015). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. John Wiley & Sons.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Sage.
- Mobarak, R., Khan, N. Z., Munir, S., Zaman, S. S. & Mc Conachie, H. (2000). Predictors of stress in mothers of children with cerebral palsy in Bangladesh. *Journal of Pediatric Psychology*, 25(6), 427-433. <https://doi.org/10.1093/jpepsy/25.6.427>
- Morris, C., Kurinczuk, J. J., Fitzpatrick, R., & Rosenbaum, P. L. (2006). Do the abilities of children with cerebral palsy explain their activities and participation?. *Developmental Medicine and Child Neurology*, 48(12), 954-961. <https://doi.org/10.1017/S0012162206002106>
- Odluyurt, S. (2002). Okulöncesi kaynaştırma [Preschool inclusion]. In S. Batu, A. Çolak, & S. Odluyurt (Eds.), *Özel gereksinimli çocukların kaynaştırılması [Integration of children with special needs]* (pp. 137-172). Vize.
- Østensjø, S., Carlberg, E. B., & Vøllestad, N. K. (2004). Motor impairments in young children with cerebral palsy: relationship to gross motor function and everyday activities. *Developmental Medicine and Child Neurology*, 46(9), 580-589. <https://doi.org/10.1017/S0012162204000994>
- Özer, M. (2020). Educational policy actions by the ministry of national education in the times of COVID-19-19. *Kastamonu Education Journal*, 28(3), 1124-1129. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.722280>
- Özsenol, F., Isikhan, V., Unay, B., Aydın, H.İ., Akin R., & Gokcay, E. (2003). Engelli çocuğa sahip ailelerin aile işlevlerinin değerlendirilmesi [Evaluation of family functions of families with disabled children]. *Gulhane Medical Journal*, 45(2). 156-165. <https://www.vedatisikhan.com/wp-content/uploads/2017/04/4.8.fuat-ozsenol-makale.pdf>
- Patton, M. Q. (2005). *Qualitative research*. John Wiley & Sons.
- Pinar, M. A., & Akgul, G. D. (2020). The opinions of secondary school students about giving science courses with distance education during the Covid-19 pandemic. *Journal of Current Researches on Social Sciences*, 10 (2), 461-486. <https://doi.org/10.26579/jocress.377>
- Rosenbaum, P., Paneth, N., Leviton, A., Goldstein M., Bax, M., Damiano, D., Dan, B., & Jacobsson B. (2007). A report: the definition and classification of cerebral palsy April 2006. *Dev Med Child Neurol Suppl*, 109, 8-14. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/17370477/>
- Sahin, S., Kose, B., Demirok, T., & Huri, M. (2019). Hemiparalik serebral palsili çocukların ve bakım verenlerinin çocuklara yönelik aktivite tercihlerinin incelenmesi [An investigation into occupational performance preferences of children with hemiparetic cerebral palsy in child's and caregivers' perspectives]. *Journal of Occupational Therapy and Rehabilitation*, 7(1), 41-46. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/589643>
- Schaeffer, K. (2020). *As schools shift to online learning amid pandemic, here's what we know about disabled students in the U.S.* <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2020/04/23/as-schools-shift-to-online-learning-amid-pandemic-heres-what-we-know-about-disabled-students-in-the-u-s/>
-

- Serdaroglu, A., Cansu, A., Özkan, S. & Tezcan, S. (2006) Prevalance of cerebral palsy in Turkish children between the ages of 2 and 16 years. *Developmental Medicine Child Neurology*, 48, 413-416. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1469-8749.2006.tb01288.x>
- Sheppard, M. (1993). The external context for social support: towards a theoretical formulation of social support, child care and maternal depression. *Social Work and Social Sciences Review*, 4(1), 27-58.
- Sholas, M. G. (2020). The actual and potential impact of the novel 2019 coronavirus on pediatric rehabilitation: A commentary and review of its effects and potential disparate influence on Black, Latinx and Native American marginalized populations in the United States. *Journal of Pediatric Rehabilitation Medicine*, 13(3), 339-344. <https://doi.org/10.3233/PRM-200722>
- Smith, C. (2020). Challenges and opportunities for teaching students with disabilities during the COVID-19-19 pandemic. *International Journal of Multidisciplinary Perspectives in Higher Education*, 5(1), 167-173. <https://doi.org/10.32674/jimphe.v5i1.2619>
- Telli, Y. S., & Altun, D. (2020). Coronavirüs ve çevrimiçi (Online) eğitimin önlenemeyen yükselişi [The coronavirus and the rising of online education]. *Journal of University Studies*, 3(1), 25-34. <https://doi.org/10.32329/uad.711110>
- Turkish Academy of Sciences. (2020). *Covid-19 assessment report*. <http://www.tuba.gov.tr/files/yayinlar/raporlar>
- Uguz, S., Toros, F., Inanc, B.Y., & Colakkadioglu, O. (2004). Zihinsel ve/veya bedensel engelli çocukların annelerinin anksiyete, depresyon ve stres düzeylerinin belirlenmesi [Assessment of anxiety, depression and stres levels of mothers of handicapped children]. *Journal of Clinical Psychiatry*, 7, 42-47. https://jag.journalagent.com/kpd/pdfs/KPD_7_1_42_47.pdf
- United Nations (2020). *Covid-19 response*. <https://www.un.org/en/un-coronavirus-communications-team/united-nations-working-mitigate-Covid-19-impact-children>
- Unluer, E. (2009). *2-6 Yaş arası otistik çocuğa sahip annelerin algıladıkları sosyal destek ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi [Investigation of relationship between perceived social support and hopelessness level of the mothers who have the child with autism between the age 2-6]* [Unpublished master thesis]. Marmara University.
- WHO. (2011). *World report on disability*. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/70670/WHO_NMH_VIP_11.01_eng.pdf;jsessionid=5A5665BFC27ABAA3975E9C512EC9DDA8?sequence=1
- WHO. (2020). *Disability considerations during the COVID-19-19 outbreak*. <https://www.who.int/publications-detail/disabilityconsiderations-during-the-Covid-19-outbreak>
- Worthington, M. (2013). *Differences between phenomenological research and a basic qualitative research design*. <https://www.researchgate.net/profile/Aysel-Tuefekci/post/What-is-the-difference-between-content-analysis-and-thematic-analysis-as-methods-used-in-qualitative-data-analysis/attachment/5d272e1bcfe4a7968db43900/AS%3A779458495655939%401562848795123/download/Temel+Nitel+Ara%C5%9Ft%C4%B1rma.pdf>
-

- Wright, F. V., Rosenbaum, P. L., Goldsmith, C. H., Law, M., & Fehlings, D. L. (2008). How do changes in body functions and structures, activity, and participation relate in children with cerebral palsy?. *Developmental Medicine & Child Neurology*, 50(4), 283-289. <https://doi.org/10.1111/j.1469-8749.2008.02037.x>
- Yazcayir, G., & Gurgur, H. (2021). Students with Special Needs in Digital Classrooms during the COVID-19-19 Pandemic in Turkey. *Pedagogical Research*, 6(1), em0088. <https://doi.org/10.29333/pr/9356>
- Yildirim, A., & Simsek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri [Qualitative research methods in the social sciences]*. Seçkin.
- Yildirim, F., & Conk, Z. (2005). Zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip anne/babaların stresle başa çıkma tarzlarına ve depresyon düzeylerine planlı eğitimin etkisi [Effects of planned education on coping ways of stres mothers/fathers' who have mentally retarded child]. *Journal of Cumhuriyet University School of Nursing*, 9(2), 1-10. <http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/1146.pdf>
- Yildiz, E., & Seferoglu, S. (2020). Uzaktan eğitim öğrencilerinin çevrim içi teknolojilere yönelik öz-yeterlilik algılarının incelenmesi [Examination of self-efficacy perception of distance education students about online technologies]. *Manisa Celal Bayar University Journal of Social Sciences*, 18(1), 33-46. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.514904>
- Yuvaci, Z. ve Daglioglu, H. E. (2016). Okul öncesi dönem üstün yetenekli çocukların yaratıcılıklarını desteklemede öğretmene düşen görevler ve etkinlik örnekleri [Teacher's part to support creativeness of gifted children in pre-school period and activity examples]. *International Journal of Early Childhood Special Education (INT-JECSE)*, 8(1), 39-61. <https://doi.org/10.20489/intjecse.239575>

OKUL ÖNCESİ EĞİTİME DEVAM EDEN SEREBRAL PALSİLİ ÇOCUKLARIN COVID-19 PANDEMİ SÜRECİNDE YAŞADIKLARI SORUNLARIN EBEVEYN GÖRÜŞLERİNE GÖRE İNCELENMESİ

Öz

Covid-19 pandemi sürecinde SP'li çocukların süreç boyunca yaşadıkları sorunların, ebeveyn görüşlerine göre belirlenmesi önem arz etmektedir. Çünkü SP'li çocukların büyük bir çoğunluğu potansiyellerini geliştirmek, öğrenme ve topluma uyum sağlayabilmek için yoğun bir özel eğitim desteğine gereksinim duyarlar. Bu araştırmada okul öncesi eğitime devam eden Serebral Palsili çocukların Covid-19 pandemi sürecinde okulların kapanması nedeniyle yaşadıkları sorunların ebeveyn görüşlerine göre belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu araştırmada nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Belirlenen ölçüt kapsamında araştırmaya 9 ebeveyn dâhil edilmiştir. Araştırma kapsamında araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde MAXQDA 2020 nitel veri analizi programı kullanılmıştır. Araştırmada ebeveynler, serebral palsili çocukların eğitimlerinden uzak kaldıklarını ve çocuklarının gerileme yaşadığını ve fizik tedavi hizmeti alamadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca ebeveynler yetkililerden beklentilerini dile getirmiş, daha duyarlı olma ve insanları bilinçlendirme gibi eğitim beklentilerine sahip olduklarını belirtmişlerdir. Araştırmanın sonuçları, uzaktan eğitim sürecinin serebral palsili çocukların yaşamlarını olumsuz etkilediğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle uzaktan eğitim sürecinde serebral palsili çocukların eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerinin planlanması, ev temelli eğitim faaliyetlerine ağırlık verilmesi ve ebeveynlerinin sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir.

Anahtar kelimeler: Serebral palsy, psikoterapi, ev temelli uygulamalar.

GİRİŞ

Çin'in Wuhan kentinden tüm dünyaya hızlı bir şekilde yayılan corona virüsüne (Covid-19) karşı ülkeler bir dizi tedbir almaya çalışmıştır (Pinar & Akgul, 2020). Alınan bu tedbirlerden birisi de okulların eğitimlerine ara verilmesidir. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'ne (UNESCO) göre, Covid-19'un yayılımının önlenmesi amacıyla, öğretim kurumlarının kapatılması sonucu dünya çapında yaklaşık 1,5 milyar çocuk ve ergen okula gitmemiştir (Bicer & İlhan, 2020). Bu durum corona virüsün sağlık, ekonomik ve sosyal yönden birçok olumsuz sonuçlarının oluşmasıyla birlikte eğitsel anlamda da olumsuz sonuçlarının oluşmasına neden olmuştur (Cakin & Kulekci, 2020). United Nations (2020) dünya genelinde öğrencilerin en az %91'inin okulların ara vermesinden etkilendiğini ifade etmektedir. Salgın hastalıktan dolayı tüm dünya genelinde uzaktan eğitim tek çare haline gelmektedir. Devletler, sağlığa yönelik tedbirlere paralel olarak, eğitimin de devamlılığı ve öğrencilerin boşluğa düşmemesi amacıyla elindeki imkânlar çerçevesinde uzaktan eğitim kararı almışlardır (Telli-Yamamoto ve Altun, 2020). Bu sebeple eğitim kurumları yüz yüze yapılan eğitime bir süre ara vermek zorunda kalmıştır. Ancak alınan tüm bu önlemler milyarlarca öğrenciyi eğitimden yoksun bırakarak onları olumsuz yönde etkilemiştir (Pinar & Akgul, 2020).

Covid-19 salgını nüfusun her katmanını etkilemekle beraber, salgının toplumdaki bazı gruplar üzerinde etkisi daha da ağır olabilmektedir. Yoksullar, yaşlılar, özel gereksinimli bireyler ve gençler bu grubun içine girmektedir (Kara, 2020). Dünya Sağlık Örgütü'ne (WHO, 2011) göre dünyada 1 milyardan fazla fiziksel, zihinsel ve duyuşal yetersizliğe sahip birey bulunmaktadır. Serebral Palsili (SP) bireyler de bu grubun içerisinde yer almakta ve başta erken çocukluk özel eğitim hizmetleri olmak üzere ilkökul, ortaokul, lise ve yüksek öğretim hizmetlerinden yararlanmaktadırlar.

Serebral Palsi çocukluk çağının en yaygın motor bozukluklarından birisi olarak tanımlanmaktadır (Serdaroglu, Cansu, Ozkan & Tezcan, 2006). SP'nin motor bozukluklarına ayrıca duyu bozuklukları, kognitif bozukluklar, algısal problemler, iletişim ve davranışsal problemlerin yanı sıra epilepsi ve ikincil kas iskelet sistemi problemleri eşlik etmektedir (Rosenbaum ve diğ., 2007). Serebral Palsili çocuk gelişmek, öğrenmek ve topluma uyum sağlayabilmek için yoğun özel eğitim ve rehabilitasyon programlarına ihtiyaç duyan çocuklardır. Serebral Palsili çocukların 3-4 yaşından itibaren olanaklar ölçüsünde öğrenme hızını geliştirmesi, sosyalleşebilmesi ve becerilerini arttırabilmesi için öncelikle normal gelişim gösteren akranları ile birlikte okul öncesi eğitime katılmaları desteklenmelidir (Dogan, Bitlis ve Ozen, 2005). Çünkü erken çocukluk dönemi, çocukların zihinsel, fiziksel ve sosyal yönden hızlı bir şekilde geliştikleri ve kişiliklerinin de şekillendiği kritik bir dönem olarak ifade edilmektedir (Efevbera, McCoy, Wuermli ve Betancourt, 2017). Çocuğun gelişiminin büyük bir bölümü bu dönemde tamamlanmakta aynı zamanda bilişsel, dil, psikomotor, sosyal ve duyuşal gelişiminin artmaya başlaması da yine bu dönemde ortaya çıkmaktadır (Kaya & Efe, 2016). Özel gereksinimli çocuklara erken çocukluk döneminde sağlanan eğitim fırsatları; çocuğun sosyal, zihinsel gelişimini hızlandırmanın yanı sıra problem davranışların azalmasında da rol oynar. Bireyin yaşamında büyük önem taşıyan erken çocukluk döneminde eğitime başlama, ileriki eğitim yaşamı için de bir temel oluşturmaktadır (Odluyurt, 2002). Bu nedenle erken çocukluk dönemi olan 0-6 yaş aralığındaki özel gereksinimli küçük çocukların eğitiminde gelişim

alanlarının tümünü ya da bir bölümünü içeren etkinliklere ve ek desteklere yer verilmesi gerektiği ifade edilmektedir (Kircaali-Iftar, 2000; Yuvaci ve Daglioğlu, 2016).

Tüm dünyada olduğu gibi, Türkiye de Covid-19 sürecinden etkilenmiş, hastalığın yayılma riskini azaltmak için sosyal katılımın sağlandığı ortamlar geçici süreyle kısıtlanarak zorunlu sosyal izolasyon başlatılmıştır (Mavragani, 2020). Bu nedenle 12 Mart 2020’de okullar 15 Haziran 2020’ye kadar tatil edilmiş ve özel eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerine ara verilmiştir (Turkish Academy of Sciences, 2020). Bu süreç doğal olarak SP’li çocuklara sunulan eğitim hizmetlerinin sınırlandırılmasına neden olmuştur. Pandeminin yayılma hızını azaltmak ve sosyal mesafeyi korumak adına yüz yüze yapılan eğitime bir süre ara verilmek zorunda kalınmış ve uzaktan eğitim modeli uygulanmıştır. Ancak uzaktan eğitim beraberinde bazı tartışmaları da getirmiştir. Bazı araştırmacılara (Altıparmak, Kurt ve Kapidere, 2011) göre uzaktan eğitim, yaşamlarını farklı yerlerde sürdüren öğretmenler ve öğrenciler arasında aktif iletişim kurma imkânı sağlasa da bazı araştırmacılara göre de yüz yüze eğitimin yerini dolduramayacağı belirtilmektedir (Lau, Yang ve Dasgupta, 2020). Ayrıca çevrim içi öğrenmenin çok yönlü bir süreç olmasının çocuklar açısından çeşitli alanlarda öz yeterlilik gerektireceği ifade edilmektedir (Yildiz ve Seferoglu, 2020).

Pandemi döneminde özel gereksinimli öğrencilerin eğitim hizmetlerinden etkin bir şekilde yararlanabilmeleri için çalışmalar yapılması gerektiği vurgulanmaktadır [Ulusal Öğrenme Engelliler Merkezi, 2020; Dünya Sağlık Örgütü, (WHO), 2020]. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan etkinliklerin özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik uyarlanması gerekmektedir (Özer, 2020). Bu kapsamda ülkeler tarafından uzaktan eğitim yoluyla gerçekleştirilecek özel eğitim hizmetlerinin niteliğinin artırılmasına yönelik çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Ancak özel gereksinimli öğrencilerin, uzaktan eğitimin bazı sınırlılıkları nedeniyle de çeşitli sorunlar yaşadıkları bilinmektedir (Yazçayır ve Gurgur, 2021; Schaeffer, 2020; Smith, 2020). Pandemi süreci SP’li çocukların sağlık, eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerinin yanı sıra sosyal katılımlarını da olumsuz yönde etkilemektedir (Farajzadeh ve ark., 2021). Günel’e (2020) göre koruyucu kısıtlamalara maruz kalan SP’li çocuklar vücut yapılarında ve işlevlerinde meydana gelen bozukluklar nedeniyle süreçten olumsuz etkilenmektedir. Yazçayır ve Gurgur (2021) tarafından yapılan bir çalışmada, özel gereksinimli öğrencilerin pandemi döneminde uzaktan eğitime uyum sağlamakta zorlandıkları gözlemlenmiştir. Araştırmada öğrencilerin uzaktan eğitimdeki dersleri düzenli olarak takip etmekte zorlandıkları tespit edilmiştir. Öğrencilerin yaptıkları etkinliklerle ilgili öğretmenlerinden geri bildirim alamadıkları görülmüştür. Bu nedenle SP’li çocuğu olan ebeveynlerin, pandemi döneminde, çocuklarının okul öncesi dönemdeki eğitimlerine ilişkin deneyimlerinin incelenmesi, uzaktan eğitim sürecinde özel eğitim hizmetlerinin iyileştirilmesi konusunda katkı sağlayacaktır.

Covid-19 pandemi sürecinde SP’li çocukların süreç boyunca yaşadıkları sorunların, ebeveyn görüşlerine göre belirlenmesi önem arz etmektedir. Çünkü çocuğun en yakın çevresi ailesidir. Ebeveynler SP’li çocuklar için büyük önem taşır. Çünkü aileler çocuklarının eğitim ve gelişim süreçlerini özverili bir şekilde desteklemekte, yaşadıkları zorlukların üstesinden gelmek için mücadele etmektedirler. Bu noktada özellikle okul öncesi eğitime devam eden SP’li çocukların ebeveynlerin görüşlerinin önemli olduğu söylenebilir. Nitekim sorunları belirleyerek, bu sorunların çözümüne yönelik uygulamalar geliştirmek mümkündür. Pandemi nedeniyle

okulların kapanması ve rehabilitasyon hizmetlerine ara verilmesi nedeniyle SP'li çocukların yaşadığı sorunları ortaya koyan bir araştırmanın yapılmamış olması bu araştırmanın önemini arttırmaktadır. Bu kapsamda bu araştırmada erken çocukluk özel eğitimin önemi de düşünülerek, okul öncesi eğitime devam eden Serebral Palsili çocukların Covid-19 pandemi sürecinde okulların kapanması nedeniyle yaşadığı sorunların ebeveyn görüşlerine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda şu sorulara cevap aranmıştır:

(1) Serebral Palsili çocukların Covid-19 pandemi sürecinde yaşadıkları sorunlara ilişkin ebeveynlerin görüşleri nelerdir?

(2) Serebral Palsili çocukların Covid-19 pandemi sürecinde yaşadıkları sorunların çözümü için ebeveynlerin önerileri nelerdir?

(3) Serebral Palsili çocukların ebeveynlerinin eğitimden beklentileri nelerdir?

YÖNTEM

Bu bölüm araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama yöntemi, veri toplama aracı, veri toplama süreci, verilerin analizi, geçerlilik ve güvenilirlik olmak üzere yedi bölümden oluşmaktadır.

Araştırmanın Modeli

Covid-19 pandemi sürecinde Serebral Palsili çocukları olan ebeveynlerin sürece yönelik görüşlerinin belirlenmeye çalışıldığı bu araştırmada temel nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Temel nitel araştırmaların, çalışmaların temel amaçlarına odaklandığını ve odaklandığı anlamları ortaya çıkarmak için kullanıldığını belirtmektedir (Merriam ve Tisdell, 2015). Bu araştırmada Serebral Palsili çocukları olan ebeveynlerin Covid-19 pandemi sürecinde ortaya çıkan durumların belirlenmesi amaçlanmıştır. Temel nitel araştırma katılımcı deneyimlerini ve katılımcıların deneyimlerine yönelik belirlediği anlamları araştıran bir nitel araştırma türüdür (Babbie, 2013; Worthington, 2013). Bu çalışmada uzaktan eğitimle birlikte Serebral Palsili çocukların ailelerinin çocuklarının yaşantılarına yönelik gözlemlerini ve yaşantılarının irdelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kartopu örnekleme yöntemi ulaşılmaz zor olan çalışma gruplarının ulaşımında tercih edilmektedir (Creswell, 2013; Patton, 2016). Ayrıca kartopu örnekleme yöntemi görüşülen kişilerinin örneklem içerisinde az olduğu durumlarda yüksek derecede güvenilirlik duyulan bir örnekleme yöntemidir (Baltar ve Brunet, 2012). Kartopu örnekleme yöntemi kullanılan araştırmada öncelikli olarak üç katılımcıya görüşme formu bağlantı adresleri yollanmış ve katılımcıların doldurmaları istenmiştir. Daha sonra bu katılımcıların yönlendirmesi ile diğer katılımcılara ulaşılmıştır. Belirlenen ölçüt kapsamında araştırmaya 9 ebeveyn dâhil edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunun oluşturulmasında bazı ölçütler belirlenmiştir. Bu ölçütler; Okul öncesi dönemde serebral palsili çocuğu olması, Serebral Palsili çocuğun okul öncesi kurumu ile özel eğitim ve rehabilitasyon merkezine devam ediyor olması olarak belirlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunda yer alan ebeveynlere çalışma kapsamında kodlar belirlenmiştir.

Veri Toplama Yöntemi

Araştırma kapsamında araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda görüşme için önceden hazırlanmış sorular bulunmaktadır ve bu soruların dışında soru sorulmamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırma soruları yüz yüze görüşme ile toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde araştırmacı sormayı planladığı soruları önceden hazırlamaktadır. Buna karşın araştırmacı görüşmenin akışına bağlı olarak alt sorularda görüşme sırasında geliştirebilmektedir (Kallio, Pietila, Johnson ve Kangasniemi, 2016).

Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olan yarı yapılandırılmış görüşme formu iki araştırmacı tarafından okul öncesi dönemde serebral palsili çocuğu olan ebeveynlerin pandemi sürecinde yaşadıkları eğitimsel sorunların, çözüm önerilerinin ve beklentilerinin belirlenmesi amacı ile oluşturulmuş bir formdur. Bu doğrultuda alan taraması yapılmış ve tarama kapsamında sorular oluşturulmuştur. Eğitimsel sorunların tespitine ilişkin üç, çözüm önerileri ve ebeveynlerin beklentilerine yönelik dört soru toplamda yedi soru oluşturulmuştur. Ardından soruların düzenlemeleri yapılarak eğitimsel sorunlara ilişkin bir, çözüm önerilerine ilişkin bir ve ebeveynlerin beklentilerine ilişkin bir soru uzmanlardan gelen görüş doğrultusunda düzenlenmiştir. Düzenlenmiş ve görüşme sırasında kullanılan sorular şunlardır:

- 1- Covid-19 pandemi sürecinde Serebral Palsili çocukların yaşadığı sorunlara yönelik görüşleriniz nelerdir?
- 2- Covid-19 pandemi sürecinde Serebral Palsili çocukların yaşadığı sorunlara ilişkin çözüm önerileriniz nelerdir?
- 3- Covid-19 pandemi sürecinde eğitim beklentileriniz nelerdir?

Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan soruların sınanması amacıyla birinin 4 yaşında, diğerinin 5 yaşında SP'li çocuğu olan ve okul öncesi döneme devam eden ebeveynlerden oluşan bir örneklem üzerinde internet üzerinden bir pilot çalışma yapılmıştır. Araştırmacı görüşülen aileye araştırmanın amacını açıklamıştır. Aileden alınan kayıtlar iki araştırmacı tarafından incelenmiş ve tekrar alan uzmanı bir kişiye gönderilerek incelenmesi sağlanmıştır. Pilot video görüşmesi sonunda soruların uygunluğuna karar verilmiştir.

Veri Toplama Süreci

Görüşme sırasında görüşülecek kişiye sorulacak soruların görüşülen kişiye açık ve belirgin bir biçimde ifade edilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte görüşme sorularının özenle hazırlanması ve bu hazırlık sürecinde görüşülen bireylerin özelliğinin, bilişsel düzeylerinin, geçmiş deneyimlerinin dikkate alınması gerekmektedir. Bu nedenle araştırmacı, soruları mümkün olduğu ölçüde görüşülen bireyin deneyimlerine göre ifade etmelidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırmacılar tarafından yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin genel amacına uygun üç soru oluşturulmuştur. Araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının özel durumlarından dolayı farklı

saatlerde planlanmıştır. Görüşmeler 14 Eylül 2020-2 Kasım 2020 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Görüşme kayıtları her bir ebeveyn için ayrı bir klasör formatında oluşturulmuştur. Yapılan görüşmeler en az 15 dk en fazla 25 dakika sürmüştür. Görüşmelerin tamamı araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmiştir. Görüşme öncesinde ailelerden bun çalışmanın yapılabilirliği için sesli olarak onayları sorular sorulmadan önce alınmıştır. Ebeveynler ile görüşmeler ailelerin görüşme onayını vermesinden sonra gerçekleştirilmiştir. Ebeveynler ile görüşmelerden önce hazırlanan bir internet linki ebeveynlere gönderilmiş ve ebeveynler bu link ile sisteme giriş yapabilmışlerdir. Bu görüşmeden elde edilen ses kayıtları yazılı doküman haline getirilerek 25 sayfalık bir veri elde edilmiştir. Ayrıca çalışma grubunda yer alan ebeveynlere internet bağlantılarının kopması durumunda veya bir olumsuzluk yaşanması nedeni ile görüşmelerin kayıt altına alındığı taraflarına söylenmiştir. Araştırma kapsamında yer alan üç soru aynı sıra ile tüm katılımcılara sorulmuştur. Görüşme sırasında soruların kapsamının dışına çıkıldığı zamanlarda ebeveynlere müdahale yapılmamış, çalışma grubunda yer alan ebeveynlerin düşüncelerini rahatça aktarmalarına izin verilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizi yöntemi subjektif yorumlamaların bulunduğu metinlerin kodlama ve temalaştırma süreçlerinin sistematik olarak sınıflandırılmasını içermektedir (Hsieh ve Shannon, 2015). İçerik analizi için veri analiz işlem sürecinde ses kayıtları yazılı hale getirilmiştir. Ardından programa veri girişleri yazılı doküman halinde MAXQDA programına aktarılmış ve araştırma verilerinin analizinde MAXQDA 2020 nitel veri analizi programı kullanılmıştır. Araştırma kapsamında yer alan iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı kodlamalar gerçekleştirilmiş ve kodların uyumları karşılaştırılmıştır. Ortak kodlar belirlenmiş ve bulgular oluşturulmuştur. Araştırma kapsamında kodlardan tema oluşturulmuştur. Her soru kendi içerisinde değerlendirilmiş olup, sorulara ait bulgular ayrı ayrı sunulmuştur. Bunun nedeni araştırmacının temel nitel araştırmanın ve yapılan betimsel analizin bir kuram oluşturma kaygısının olmaması ve mevcut durumun olduğu gibi tanımlanmasının amaçlanmasıdır. Veriler gösteriminde yapılan birebir alıntılarda ebeveynlere verilen numaratik kodlar kullanılmıştır. Verilerini analizleri öncesinde güvenilirlik analizlerinin yapılabilmesi için rastgele iki ebeveynin görüşme kaydı (verilerin %22'si) yazılı doküman haline getirilen kayıtlar ile iki farklı uzman tarafından incelenmiş ve dokümanlar doğrulanmıştır. Bu süreçte %100 oranında verilerin güvenilirliği sonucuna ulaşılmıştır. İçerik analizinde tümevarım yöntemi kullanılmış ve elde edilen verilerden kodlar kodlardan temalar oluşturulmuştur. Oluşturulan kodlar alanda uzman doktorasını tamamlamış iki kişi tarafından incelenmiştir. İncelemeler sonucunda araştırmacılar internet üzerinde online olarak bir araya gelmişler kodları ve temaları karşılaştırarak tutarlılığı kontrol etmişlerdir. İç tutarlılık için incelenen kodlar ve temalarda görüş birliği olan temalar aynen bırakılmış diğer temalar düzenlenmiştir ve üzerinde uzlaşma sağlanmıştır.

Güvenirlilik ve Geçerlilik

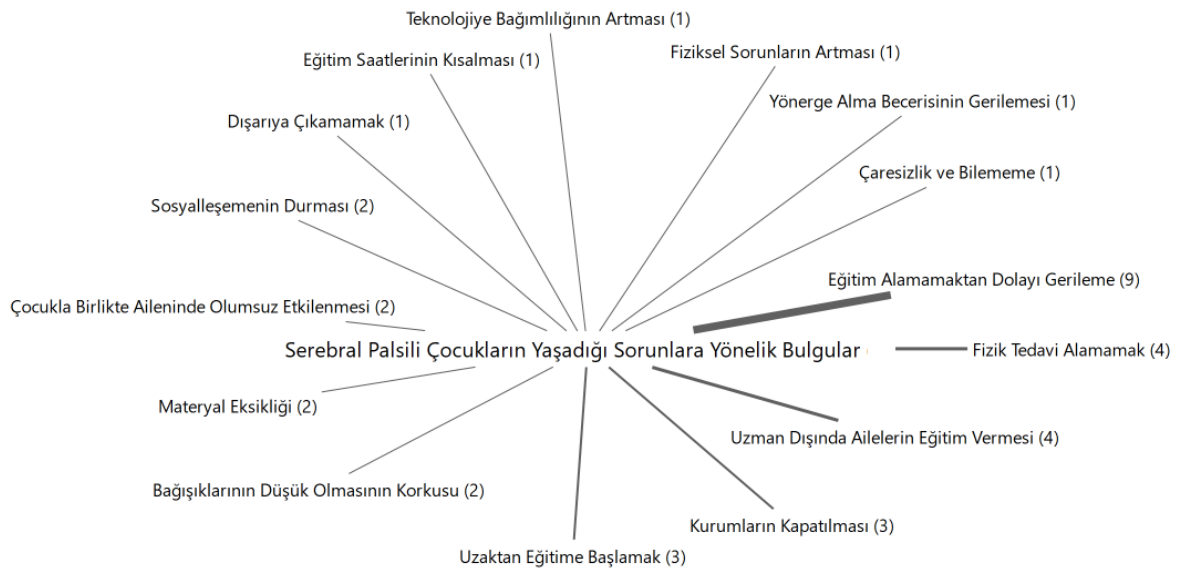
Nitel bir araştırmada toplanan verilerin ayrıntılı olarak rapor edilmesi, bireylerden doğrudan alıntılara yer verilmesi ve bunlardan yola çıkarak sonuçların açıklanması araştırmanın geçerliğinin sağlanması açısından

oldukça önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Araştırma kapsamında ebeveynlerden elde edilen verilere ilişkin bulgular yorum yapılmadan doğrudan verilmiştir. Çalışmada güvenilirliğin sağlanması amacıyla ebeveynlere yönelik bilgi formu ve görüşme formu için uzman görüşleri alınmıştır. Ayrıca ebeveynlerde elde edilen veriler analiz edilmiş ve her soru için tema oluşturulmuştur. Temaların oluşturulmasının ardından serebral palsili ve nitel araştırma alanının da uzman iki farklı kişiden iki ebeveynin görüşmeleri ile ilgili kodlar ve temalar oluşturulması istenmiştir. Bu süreçte Miles ve Huberman (1994) tarafından ortaya konan görüş birliği/görüş ayrılığı ilkesi kullanılmıştır. İki araştırmacı arasındaki uzlaşma korelasyon katsayısı; [Görüş Birliği/ (Görüş Birliği+Görüş Ayrılığı) x100] kullanılarak % 90 olarak hesaplanmıştır. Ebeveynlerden alınan görüşeler doğrudan görüşleri yansıtmaları amacıyla bulgularda sunulmuştur.

BULGULAR

Covid-19 pandemi sürecinde Serebral Palsili çocukların yaşadığı sorunlara yönelik bulgular

Ebeveynlere ilk olarak Covid-19 pandemi sürecinde Serebral Palsili çocukların yaşadıkları sorunlara ilişkin görüşleri sorulmuştur. Ebeveynlerin bu soruya verdikleri cevapların içerik analizi bulguları Şekil 1'de özetlenmiş ve ayrıca ebeveyn görüşlerinden alıntılara yer verilmiştir.

Şekil 1. Serebral Palsili Çocukların Pandemi Sürecinde Yaşadıkları Sorunlar

Yukarıda yer alan grafikte ebeveynlerin toplam 37 görüş bildirdiği görülmektedir. Her kelimenin yanında yer alan parantez içindeki harf kodun tekrar sıklığını ifade etmektedir. Örneğin "Eğitim Alamamaktan Dolayı Gerileme (9)" ifadesinde pandemi sürecinde ailelerin eğitimlerinin aksaması veya eğitim alamamasından dolayı çocuklarının becerilerinin gelişimlerinin gerilediğini bildiren ebeveynleri göstermektedir. Ayrıca kalın olarak belirtilen çizgiler katılımcılar tarafından en çok ifade edilen durumları ya da en çok elde edilen kodların frekanslarını göstermektedir. Ebeveynlerin yaşadıkları sorunlara yönelik çocuklarının eğitim alamamasından

dolayı gerileme yaşadıklarını belirtenler (f:9); fizik tedavi almamalarının (f:4) ve uzmanların eğitim veremediklerinden dolayı bu eğitimleri kendilerinin vermesi gerektiğinin (f:4) çocuklarının olumsuz yansıdığını belirtmişlerdir. Ebeveynler çocuklarının gittikleri kurumların kapanmasının (f:3) çocuklarının ve kendilerini olumsuz olarak etkilediklerini bununla birlikte uzaktan eğitimlere başlamalarının (f:3) çok hızlı olmasının ve alışık olmadıklarından dolayı olumsuzlukların giderek arttığını belirtmişlerdir.

Aşağıda en çok frekansa sahip olan ilk iki koda ilişkin ebeveyn görüşleri verilmiştir.

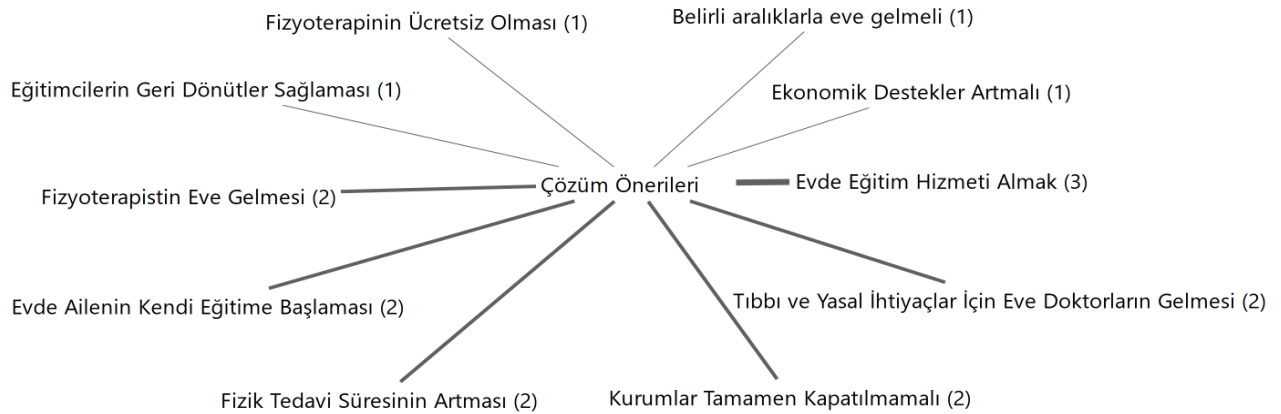
E1: "Hem özel eğitim alanında hem de fizik tedavi alanında ilerleme durdu....."

E2: "Çocuğun gelişim sürecinde bir kesinti oldu. Fizik tedavide, fizyoterapide bir gerileme oldu."

E3: "Bazı aletleri var ama eksikliklerini fizik tedavideki hocamız kadar göremiyoruz. Hocalar aletlerin ayarında sıkıntı varsa tespit edebiliyor onların gelişim sürecine çok faydası oluyor."

Covid-19 pandemi sürecinde Serebral Palsili çocukların yaşadığı sorunlara ilişkin ebeveynlerin çözüm önerilerine yönelik bulgular

Ebeveynlere ikinci olarak Covid-19 pandemi sürecinde Serebral Palsili çocukların yaşadıkları sorunlara ilişkin çözüm önerileri sorulmuştur. Ebeveynlerin bu soruya verdikleri cevapların içerik analizi bulguları Şekil 2'de özetlenmiş ve ayrıca ebeveyn görüşlerinden alıntılara yer verilmiştir.

Şekil 2. Serebral Palsili Çocukların Yaşadığı Sorunlara İlişkin Ebeveynlerin Çözüm Önerileri

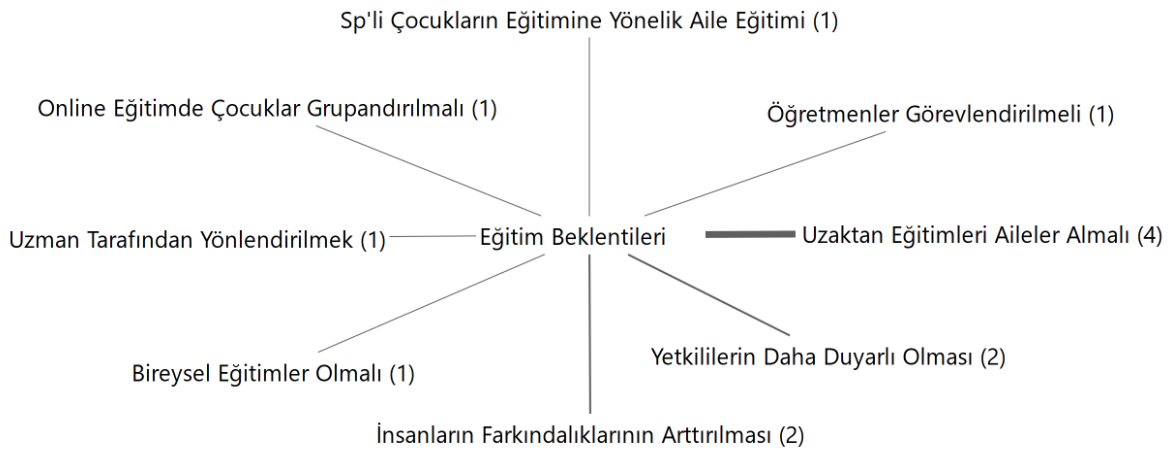
Yukarıda yer alan grafikte ebeveynlerin çocuklarının yaşadıkları problemlere yönelik çözüm önerilerine ilişkin evde eğitim hizmeti almak istediğini belirtmişleridir (f:3); ayrıca tıbbi ve yasal ihtiyaçlar için doktorların eve gelmesi (f:2), çocuklarının eğitim aldıkları kurumların tamamen kapatılmaması gerektiği (f:2), aldıkları fizik tedavi süresinin artması gerektiği (f:2), ailelerin evde eğitime başlayabilecekleri eğitimleri kendilerine verilmesi gerektiği (f:2) ve fizyoterapistlerin eve gelmesine (f:2) yönelik çözüm önerileri ilişkin elde edilen bulgulardır.

E4: "Yine eskiye dönerse her yer kapatılırsa falan ben şahsen evime bir fizyoterapistin gelmesini isterim."

E5: "Özel eğitimle ve fiziksel rehabilitasyonla alakalı evde birebir destek alabilirdi."

E6: "Kurumlar kapalı olduğundan çocukların ihtiyaçları için eve özel doktorlar gidebilir."

Covid-19 pandemi sürecinde Serebral Palsili çocukların ebeveynlerin eğitim beklentilerine yönelik bulgular
Ebeveynlere son olarak eğitim beklentilerine ilişkin görüşleri sorulmuştur. Ebeveynlerin bu soruya verdikleri cevapların içerik analizi bulguları Şekil 3'de özetlenmiş ve ayrıca ebeveyn görüşlerinden alıntılara yer verilmiştir.

Şekil 3: Serebral Palsili Çocukların Ebeveynlerin Eğitim Beklentileri

Yukarıda yer alan grafikte ailelerin çocukların özelliklerinden dolayı çocuklardan ziyade kendilerinin uzaktan eğitim alması gerektiğini belirtmişlerdir (f:4). Ayrıca özel eğitim alanında çalışan resmi kurum yetkililerin çocuklarına ve ailelerine yönelik daha duyarlı olması gerektiğini (f:2) bununla birlikte özel eğitim alanının dışında yer alan aileler veya insanların da serebral palsili çocuklara yönelik farkındalıklarının artmasını beklediklerini belirtmişleridir.

E7: "Bu çocuklara ekran karşısında eğitim verme şansımız yok. Devletteki özel eğitim öğretmenleri ne için vereceksiniz? İnternet üzerinden ama artık öğretmenler siz yeter ki interneti açıp gidin. Ama çocuğunuz orada otur. Tamamsınız diyor. Yeter ki ben burada dersimi anlatayım anlatmış olayım. Sizden bir şey beklemiyorum diyor veliye. Bu eğitimi biz almamız."

E8: "İnşallah bir şeyler yapar devlet mesela Almanya'da çocuklar ameliyat olur olmaz fizik tedavi otomatik olarak başlıyor. Ama burda öyle değil. İnşallah bu çalışmalarla devletimiz de bu yönde atılım yapar."

E9: "Geçmişte hastane süreçlerinde de birçok sıkıntı yaşadık. Birçok doktorumuzun bu tür çocuklara bakış açısı çok farklı tiksiniyor bakanlar oluyor. Profesör elini sürmüyor yok getirin asistan baksın. Hani bunları yaşadık. Bu tür çocuklara bakış açıları çok yanlış. Bizimde işimiz genelde doktorlarla olduğu için Allaha herkese kolaylık versin diyorum. Çok zor süreçler ama severek yapıyoruz. Onları çok seviyoruz."

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada erken çocukluk özel eğitimin önemi de düşünülerek, okul öncesi eğitime devam eden Serebral Palsili çocukların Covid-19 pandemi sürecinde okulların kapanması nedeniyle yaşadığı sorunların incelenmesi amaçlanmış ve bu amaçla ebeveynlerin görüşlerine başvurulmuştur. Araştırma sonuçları çocukların eğitim alamamasından dolayı gerileme yaşadıklarını, fizik tedavi alamadıklarını ve uzmanların eğitim verememeleri nedeniyle bu eğitimleri ebeveynlerin kendilerinin vermesi gerektiğinin ve bu durumun da çocuklara olumsuz yansıdığı göstermiştir. Araştırma sonuçları ayrıca ebeveynlerin çocuklarının devam ettikleri kurumların kapanmasının çocuklarını ve kendilerini olumsuz bir şekilde etkilediğini ve olumsuzlukların giderek arttığını ortaya koymuştur. Bu sonuçlar pandemi sürecinde serebral palsili çocuklara sunulan eğitim, rehabilitasyon, fizyoterapi ve destek hizmetlerinin aksadığını göstermekte ve beraberinde bazı riskleri de getirmektedir. Nitekim Armitage ve Nellums'a (2020) göre özel gereksinimli bireyler için Covid-19'dan kaynaklanan riskler başka faktörlerle birleşince daha önemli sonuçlar doğurmaktadır. Bu durum serebral palsili çocukların yoğun özel eğitim ve rehabilitasyon programlarına ihtiyaç duydukları (Dogan, Bitlis ve Ozen, 2005) göz önüne alındığında daha da önem arz etmektedir. Nitekim Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2020) özel gereksinimli bireylerin yetersizliklerine eşlik eden kronik rahatsızlıkların olduğunu, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimin sağlanamamasının bu bireyler için ölümlerle sonuçlanacak enfeksiyon risklerini arttırdığını ifade etmektedir. Ayrıca serebral palsy ile mücadelede vücuttaki işlev ve yapı bozukluklarının belirlenmesi, aktivitelerdeki kısıtlamaların en aza indirilmesi, çocukların fonksiyonel becerilerinin geliştirilmesi ve çocuğun yaşına uygun ortamlara katılımının desteklenmesinin ve erken yaşlarda bütün gelişim alanlarının geliştirilmesi gerektiği belirtilmektedir (Kerem Günel, 2009). Her ne kadar Covid-19'un tüm dünyayı etkilediği, hastalığın hızla yayıldığı ve birçok ülkenin yayılma riskini azaltmak için kısıtlayıcı uygulamalara yer vermek zorunda kaldığı göz önüne alınsa da serebral palsili çocukların bu süreçten oldukça etkilendikleri görülmektedir. Bazı araştırmacılara (Sholas,2020; Ghosh, Dubey MJ, Chatterjee, Dubey S, 2020) göre okullar geçici süreliğine kapalı olsa da olumsuz psikososyal etkileri bulunmakta ve bu noktada SP'li çocukların temel çevreleri olan aile ve ev ortamı, sürecin getirmiş olduğu psikososyal etkiler açısından daha önemli hale gelmektedir. Kerem Günel'e (2009) göre serebral palsili çocuklar ve aileleri açısından salgının en büyük zorluğu, psikolojik ve fiziksel durumun devamlılığı olmaktadır. Bu nedenle de her ne kadar yüz yüze eğitim yapılamasa da fizyoterapi ve rehabilitasyon hizmetlerinin ulaşılabilir olması gerekmektedir. Bunun için de serebral palsili her çocuğun sağlık durumları değerlendirilmeli, evde sağlık ve eğitim hizmetlerini esas alan program ve uygulamalara yer verilmelidir. Nitekim araştırmanın serebral palsili çocukların pandemi döneminde yaşadıkları sorunlara yönelik ebeveynlerin çözüm önerilerine ilişkin bulgularına bakıldığında ebeveynlerin çocuklarının yaşadıkları problemlere çözüm önerisi olarak evde eğitim hizmetine vurgu yaptıkları görülmektedir. Ancak Türkiye'de okulların tatil edildiği ve rehabilitasyon merkezlerinin kapatıldığı 12 Mart 2020 ile 15 Haziran 2020 tarihleri arasında serebral palsili çocukların eğitim ve sağlık hizmetlerinden ne şekilde yararlandığını gösteren bir bilgi bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu süreç serebral palsili çocuklar için evde eğitim ve sağlık hizmetlerinin önemini ortaya koymaktadır. Nitekim dünyada ev tabanlı yaklaşımlar ön plana çıkmakta (Kerem Günel, 2009) yapılan bazı araştırmalar (Longo, Campos ve Schiariti, 2020) evde aile tabanlı fizyoterapi ve rehabilitasyon yaklaşımlarının serebral palsili çocukların fonksiyonlarını

iyileştirmede etkili olduğunu göstermiştir. Dolayısıyla evde aile tabanlı eğitim ve sağlık hizmetlerinin dikkate alınması gerekmektedir. Bu durum araştırma bulgularıyla da tutarlı görülmektedir. Nitekim ebeveynler çocuklarının yaşadıkları sorunlara çözüm önerisi olarak fizyoterapistlerin ve doktorların eve gelmelerini, çocuklarının eğitim aldıkları kurumların tamamen kapatılmamasını ve aldıkları fizik tedavi süresinin artması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Araştırmanın Covid-19 pandemi sürecinde Serebral Palsili çocukların ebeveynlerin eğitim beklentilerine yönelik bulguları değerlendirildiğinde ailelerin kendilerinin uzaktan eğitim alması gerektiğini, bu durumun nedeninin ise çocuklarının özellikleri olduğunu belirttikleri görülmektedir. Aileler ayrıca özel eğitim alanında çalışan resmi kurum yetkililerin çocuklarına ve ailelerine yönelik daha duyarlı olması gerektiğini, bununla birlikte özel eğitim alanının dışında yer alan aileler veya insanların da serebral palsili çocuklara yönelik farkındalıklarının artmasını beklediklerini belirtmişlerdir. Araştırmanın bu bulguları ebeveynlerin bu süreçte ne kadar zorlandıklarını ve çaresizlik hissine kapıldıklarını göstermektedir. Aileler bu konuda haklı olabilirler. Nitekim alanyazında serebral palsinin özellikle çocukluk çağına meydana gelen diğer patolojilerden, motor fonksiyonlardaki yetersizliklerin sık görülmesi özelliğiyle daha fazla ön plana çıktığı belirtilmektedir. Çünkü bu çocuklar düzensiz kas tonusu, kas kuvvet kayıpları ya da kontrolsüz kasılmalar, postüral kontrol veya el-göz koordinasyonunda zayıflık, ince ve kaba motor beceri problemleri gibi motor yetersizlikler yaşamaktadır (Wright, Rosenbaum, Goldsmith, Law ve Fehlings, 2008). Tanımlanan bu motor yetersizlikler, çocukların günlük yaşamlarındaki aktiviteleri kısıtlamakta ve SP'li çocuklar akran seviyesine ulaşmada zorlanmaktadır (Morris, Kurinczuk, Fitzpatrick ve Rosenbaum, 2006; Østensjø, Carlberg, & Vøllestad, 2004). Özellikle bu alanda yapılmış olan çalışmalar (Beckung & Hagberg, 2002; Sahin, Kose, Demirok, & Huri, 2019) SP'li çocukların giyinme, banyo yapma, basketbol ya da futbol oynama gibi takım sporlarına dahil olma ile bilgisayar oyunu oynama, kâğıt kesme, yazı yazma gibi aktivitelerde ciddi performans problemleri yaşadıklarını göstermiştir. Dolayısıyla yaşanan problemlerin azaltılması ya da ortadan kaldırılması için ebeveynlere eğitsel ve psikolojik desteğin verilmesi ve ebeveynlerin beklentilerinin karşılanması gerekmektedir.

Araştırma bulguları genel olarak değerlendirildiğinde uzaktan eğitim sürecinin SP'li çocukların yaşamlarını olumsuz etkilediği söylenebilir. He ne kadar hastalığın yayılma riskini azaltmak amacıyla başta okul olmak üzere diğer sosyal ortamlar geçici süreyle de kısıtlansa da bu süreç beraberinde sağlık ve destek eğitim hizmetlerine erişimi durdurmuştur. Bu süreçte SP'li çocuklarla birlikte özellikle ebeveynlerin de olumsuz etkilendiği görülmektedir. Nitekim alanyazında ebeveynlerin engelli çocuğa sahip olmalarının, engel türü ve derecesi ne olursa olsun bir takım özel güçlükleri de beraberinde getirdiği ifade edilmektedir (Hirose ve Ueda, 1990; Krauss, 1997; Dönmez, Bayhan ve Artan, 1998; Güz, Şensez, Karakuzu ve Ateş, 1998; Özşenol, Işıkhani, Ünay, Aydın, Akın ve Gökçay, 2003). Örneğin aileler ek stres yaşamakta, bununla birlikte aile içi ve sosyal ilişkileri bozulmakta, ailenin ekonomik durumu olumsuz yönde etkilenmekte; ebeveynlerin çoğu artan düzeyde kaygı, depresyon ve umutsuzluk yaşamaktadır (Uğuz, Toros, İnanç ve Çolakkadioğlu, 2004; Yıldırım ve Conk, 2005). Dolayısıyla SP'li bir çocukla pandemi gibi yoğun kısıtlamaların olduğu bir dönemde yaşamının hiç de kolay olmadığı söylenebilir. Üstelik erken çocukluk dönemi SP'li çocukların gelişim süreci açısından en kritik ve önemli yıllar olarak belirtilmektedir (Dunst ve Trivette 1990; Sheppard, 1990). Ayrıca SP'li çocukların gelişimi ve eğitimi

sürecinde ebeveynlerin önemli rolü olduğu kabul edilmektedir. Özellikle anne bakımına ihtiyacın en yoğun olduğu 6 yaş öncesi dönemde, SP'li bir çocuğa sahip olmak annenin yaşamını güçleştirmektedir (Glasscock, 2000). Görüldüğü gibi aileler sosyal ve psikolojik desteğe gereksinim duymakta ve bu nedenle de evde kendilerine eğitim beklentilerini dile getirmektedirler. Bu süreçte gelişimi destekleyici tedavi ve eğitim programlarının başarısı ile ailelere sağlanan sosyal destek arasında önemli bir ilişki bulunmaktadır (Dunst ve Trivette 1990; Sheppard, 1990). Bu durumu alanyazında yapılan bazı araştırmalar da (Mobarak ve diğ., 2000, Akkök, 1989) desteklemekte, serebral palsili çocuğu olan ailelerde çocuğun yaşının, yetersizlik düzeyinin, eşlik eden ek yetersizliğin olup olmasının, ailenin sosyo ekonomik durumunun, aile bireylerinin psikolojik durumlarının, yakın, uzak akrabalarından ve çevreden aldıkları sosyal destek gibi faktörlerin belirlenmesinin, aileye sunulacak destek türünün saptanmasında önemli olduğu belirtilmektedir (Akkök, 1989; Dunst, Trivette ve Cross, 1986; Meral ve Cavkaytar, 2012; Mobarak, Khan, Munir, Zaman ve Mc Conachie, 2000; Ünlüer, 2009). Bu nedenle SP'li çocukların rehabilitasyon ve eğitimlerinde ev temelli uygulamalar ile tele – sağlık ve tele – rehabilitasyon uygulamaları gibi uzaktan erişimli uygulamaların geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması gerekmektedir (Kerem Günel, 2020).

ÖNERİLER

Araştırma bulguları salgınla birlikte uzaktan eğitim sürecinin SP'li çocuklar ve aileleri açısından zor bir süreç olduğunu göstermektedir. Özellikle eğitim, sağlık ve destek hizmetlerine erişimin SP'li çocuklar açısından zorlayıcı olduğu görülmektedir. Bu nedenle uzaktan eğitim sürecinde SP'li çocukların eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerinin planlanması, ev temelli uygulamaların ön plana çıkarılması ve ebeveynlerin sosyal ve psikolojik gereksinimlerinin karşılanması gerekmektedir. Bunun içi de araştırma bulgularında da görüldüğü üzere toplumda bu konuda farkındalığın artırılması ve SP'li çocukların gelişim özellikleri ile vücut yapıları ve fonksiyonlarının dikkate alınması gerekmektedir. Ayrıca SP'li çocukların aileleri ve bakıcıları da sürecin önemli bir bileşeni olarak görülmeli ve sürece dahil edilmelidirler. Bu araştırma okul öncesi eğitime devam eden SP'li çocukların uzaktan eğitim sürecinde yaşadığı sorunlarla sınırlıdır. Bundan sonraki araştırmalar temel eğitim ve ortaöğretime devam eden SP'li çocukların ebeveynleri ile de yapılabilir. Yine benzer araştırmalar daha büyük örneklem grubuyla ve nicel çalışmalarla da yürütülebilir.

Etik Metni

Bu makalede dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazarlara aittir. Ayrıca Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi 16.09.2021 tarih ve 2021/7/3 sayılı kararla etik açısından uygun bulunmuştur.

Yazar(lar)ın Katkı Oranı Beyanı: Birinci yazarın makaleye katkı oranı % 50; ikinci yazarın % 50'dir. Tüm yazarlar araştırmanın yazımını başından sonuna kadar üstlenmiştir.

KAYNAKÇA

- Akkok, F. (1989). Özürlü bir çocuğa sahip anne-babaların kaygı ve endişe düzeyini ölçme aracının güvenilirlik ve geçerlik çalışması [Reliability and validity study of the anxiety and anxiety level measurement tool of parents with a disabled child]. *Journal of Psychology*, 23(7), 26-38. <https://toad.halileksi.net/sites/default/files/pdf/ozurlu-veya-surekli-hastaligi-olan-bir-cocuga-sahip-anne-babalarin-kaygi-ve-endise-duzeyi-olcegi.pdf>
- Altıparmak, M., Kapidere, M., & Kurt, İ. D. (2011, February 2-4). *E-öğrenme ve uzaktan eğitimde açık kaynak kodlu öğrenme yönetim sistemleri [E-learning and open source code management systems in education]* [Conference presentation]. XIII. Academic Informatics Conference, Malatya, Turkey. https://ab.org.tr/ab11/kitap/altiparmak_kurt_AB11.pdf
- Armitage, R., & Nellums, L. B. (2020). The COVID-19 response must be disability inclusive. *The Lancet Public Health*, 5(5), e257. [https://doi.org/10.1016/S2468-2667\(20\)30076-1](https://doi.org/10.1016/S2468-2667(20)30076-1)
- Babbie, E. R. (2020). *The practice of social research*. Cengage Learning.
- Bicer, B. K., & İlhan, M. N. (2020). COVID-19'un çocukların sağlığı üzerine etkisi [COVID-19 and health effects on children]. *Gazi Journal of Health Sciences*, Special Issue, 103-111. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1275109>
- Baltar, F., & Brunet, I. (2012). Social research 2.0: virtual snowball sampling method using Facebook. *Internet Research*, 22(1), 57-74. <https://doi.org/10.1108/10662241211199960>
- Beckung, E., & Hagberg, G. (2002). Neuroimpairments, activity limitations, and participation restrictions in children with cerebral palsy. *Developmental Medicine and Child Neurology*, 44(5), 309-316. <https://doi.org/10.1017/S0012162201002134>
- Cakin, M., & Kulekci Akyavuz, E. (2020). The Covid-19 process and its reflection on education: An analysis on teachers' opinions. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 6(2), 165-186. <https://doi.org/10.24289/ijsser.747901>
- Creswell, J. W. (2014). *A concise introduction to mixed methods research*. SAGE Publications.
- Dogan, H., Bitlis, D., & Ozen, K. (2005). *Serebral palsili çocukların eğitimleri [Education of children with cerebral palsy]*. In H. Ozcan (Ed.), *Serebral palsy [Cerebral palsy]* (pp. 183-224). Boyut.
- Donmez, N. B., Bayhan, B., & Artan, İ. (2001). Engelli çocuğu olan ailelerin yaşam döngüsü içinde karşılaştıkları sorunların incelenmesi [Investigation the problems confronted by the families with disabled children during their life cycle]. *Community and Social Work*, 12(2), 31-43. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/798555>
- Dunst, C. J., Trivette, C. M., & Cross, A. (1986). Mediating influences of social support: personal, family and child outcomes. *American Journal of Mental Deficiency*, 90(4), 403-417. <https://psycnet.apa.org/record/1986-14300-001>
- Dunst, C. J., Trivette, C. M., & Cross, A. (1990). *Assessment of social support early intervention programs*. In S.J. Meisels & J. P. Shonkoff (Eds.) *Handbook of early childhood intervention*. (pp. 326- 349). Cambridge University Press.

- Efevbera, Y., McCoy, D. C., Wuermli, A. J., & Betancourt, T. S. (2017). Early childhood development plus violence prevention in low-and middle-income countries: A qualitative study. *Children & Society*, 31(2), 98-109. <https://doi.org/10.1111/chso.12169>
- Farajzadeh, A., Dehghanizadeh, M., Maroufizadeh, S., Amini, M., & Shamili, A. (2021). Predictors of mental health among parents of children with cerebral palsy during the COVID-19-19 pandemic in Iran: A web-based cross-sectional study. *Research in Developmental Disabilities*, 112, 103890. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2021.103890>
- Ghosh, R., Dubey, M.J., Chatterjee, S., & Dubey S. (2020). Impact of COVID-19 -19 on children: special focus on the psychosocial aspect. *Minerva Pediatr*, 72(3), 226-235. <https://doi.org/10.23736/S0026-4946.20.05887-9>
- Glasscock, R. (2000). A phenomenological study of the experience of being a mother of a child with cerebral palsy. *Pediatric Nursing*, 26(4), 407–410. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/12026476/>
- Gunel, M. K. (2020). Covid-19 salgını ve serebral palsili çocuklar [Covid-19epidemic and children with cerebral palsy]. <https://www.akademikakil.com/Covid-19-ve-serebral-palsilicocuklar/mintazekeremgunel/>
- Hirose, T., & Ueda, R. (1990). Long-term follow-up study of cerebral palcy children and coping behaviour of parents. *Journal of Advanced Nursing*, 15(2), 762–770. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.1990.tb01904.x>
- Hsieh, H. F., & Shannon, S. E. (2005). Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), 1277-1288. <https://doi.org/10.1177%2F1049732305276687>
- Kallio, H., Pietilä, A. M., Johnson, M., & Kangasniemi, M. (2016). Systematic methodological review: developing a framework for a qualitative semi-structured interview guide. *Journal ofAdvanced Nursing*, 72(12), 2954-2965. <https://doi.org/10.1111/jan.13031>
- Kara, E. (2020). The Function of the social Service workforce during the COVID-19-19 pandemic in disadvantaged groups. *Turkish Journal of Social Work Research*, 4(1), 28-34. https://www.researchgate.net/publication/345487900_KOVID-19_Pandemisindeki_Dezavantajli_Gruplar_ve_Sosyal_Hizmet_Isgucunun_Islevi
- Kaya, A., & Efe, E. (2016). Pre-school period of development. *Annals of Nursing and Practice*, 3(2), 1044. <https://www.jscimedcentral.com/Nursing/nursing-3-1044.pdf>
- Kircaali-Iftar, G. (2000). *Küçük adımlar gelişimsel geriliği olan çocuklara yönelik erken eğilim programı'nın aile görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi [Evaluation of the Small Steps Early Tendency Program for children with developmental delay based on family views]*. Anadolu University Publications.
- Kerem Günel, M. (2020). Rehabilitation of children with cerebral palsy from a physiotherapist's perspective. *Acta Orthop Traumatol Turc*, 43(2), 173–80. <https://doi.org/10.3944/AOTT.2009.173>
- Krauss, M.W. (2000). *Family Assessment within early intervention programs*. In J.P. Shonkoff & S.J. Meisels (Eds.), *Early childhood intervention* (pp. 290-308). Cambridge University Pres.
- Lau, J., Yang, B., & Dasgupta, R. (2020). Will the coronavirus make online education go viral? <https://www.timeshighereducation.com/features/will-coronavirus-make-online-education-go-viral>
-

- Longo E, Campos A.C., & Schiariti V. (2020). COVID-19 pandemic: Is this a good time for implementation of home programs for children's rehabilitation in low- and middle-income countries?. *Physical & Occupational Therapy in Pediatrics*, 40(4), 361-364. <https://doi.org/10.1080/01942638.2020.1759947>
- Mavragani, A. (2020). Tracking COVID-19-19 in Europe: Infodemiology Approach. *JMIR Public Health Surveill*, 6(2), e18941. <https://doi.org/10.2196/18941>
- Meral, B. F., & Cavkaytar, A. (2012). Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin psikometrik özelliklerinin otizmlili çocuk aileleri üzerinden incelenmesi [The examination of the psychometric properties of multidimensional scale of perceived social support (MSPSS) on parents of children with autism in Turkey]. *E-International Journal of Educational Research*, 3(4), 20-32. <http://www.e-ijer.com/en/download/article-file/89758>
- Merriam, S. B., & Tisdell, E. J. (2015). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. John Wiley & Sons.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Sage.
- Mobarak, R., Khan, N. Z., Munir, S., Zaman, S. S. & Mc Conachie, H. (2000). Predictors of stress in mothers of children with cerebral palsy in Bangladesh. *Journal of Pediatric Psychology*, 25(6), 427-433. <https://doi.org/10.1093/jpepsy/25.6.427>
- Morris, C., Kurinczuk, J. J., Fitzpatrick, R., & Rosenbaum, P. L. (2006). Do the abilities of children with cerebral palsy explain their activities and participation?. *Developmental Medicine and Child Neurology*, 48(12), 954-961. <https://doi.org/10.1017/S0012162206002106>
- Odluyurt, S. (2002). Okulöncesi kaynaştırma [Preschool inclusion]. In S. Batu, A. Çolak, & S. Odluyurt (Eds.), *Özel gereksinimli çocukların kaynaştırılması [Integration of children with special needs]* (pp. 137-172). Vize.
- Østensjø, S., Carlberg, E. B., & Vøllestad, N. K. (2004). Motor impairments in young children with cerebral palsy: relationship to gross motor function and everyday activities. *Developmental Medicine and Child Neurology*, 46(9), 580-589. <https://doi.org/10.1017/S0012162204000994>
- Özer, M. (2020). Educational policy actions by the ministry of national education in the times of COVID-19-19. *Kastamonu Education Journal*, 28(3), 1124-1129. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.722280>
- Özsenol, F., Isikhan, V., Unay, B., Aydın, H.İ., Akin R., & Gokcay, E. (2003). Engelli çocuğa sahip ailelerin aile işlevlerinin değerlendirilmesi [Evaluation of family functions of families with disabled children]. *Gulhane Medical Journal*, 45(2). 156-165. <https://www.vedatisikhan.com/wp-content/uploads/2017/04/4.8.fuat-ozsenol-makale.pdf>
- Patton, M. Q. (2005). *Qualitative research*. John Wiley & Sons.
- Pinar, M. A., & Akgul, G. D. (2020). The opinions of secondary school students about giving science courses with distance education during the Covid-19 pandemic. *Journal of Current Researches on Social Sciences*, 10(2), 461-486. <https://doi.org/10.26579/jocress.377>
- Rosenbaum, P., Paneth, N., Leviton, A., Goldstein M., Bax, M., Damiano, D., Dan, B., & Jacobsson B. (2007). A report: the definition and classification of cerebral palsy April 2006. *Dev Med Child Neurol Suppl*, 109, 8-14. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/17370477/>
-

- Sahin, S., Kose, B., Demirok, T., & Huri, M. (2019). Hemiparalik serebral palsili çocukların ve bakım verenlerinin çocuklara yönelik aktivite tercihlerinin incelenmesi [An investigation into occupational performance preferences of children with hemiparetic cerebral palsy in child's and caregivers' perspectives]. *Journal of Occupational Therapy and Rehabilitation*, 7(1), 41-46. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/589643>
- Schaeffer, K. (2020). *As schools shift to online learning amid pandemic, here's what we know about disabled students in the U.S.* <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2020/04/23/as-schools-shift-to-online-learning-amid-pandemic-heres-what-we-know-about-disabled-students-in-the-u-s/>
- Serdaroglu, A., Cansu, A., Özkan, S. & Tezcan, S. (2006) Prevalance of cerebral palsy in Turkish children between the ages of 2 and 16 years. *Developmental Medicine Child Neurology*, 48, 413-416. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1469-8749.2006.tb01288.x>
- Sheppard, M. (1993). The external context for social support: towards a theoretical formulation of social support, child care and maternal depression. *Social Work and Social Sciences Review*, 4(1), 27-58.
- Sholas, M. G. (2020). The actual and potential impact of the novel 2019 coronavirus on pediatric rehabilitation: A commentary and review of its effects and potential disparate influence on Black, Latinx and Native American marginalized populations in the United States. *Journal of Pediatric Rehabilitation Medicine*, 13(3), 339-344. <https://doi.org/10.3233/PRM-200722>
- Smith, C. (2020). Challenges and opportunities for teaching students with disabilities during the COVID-19-19 pandemic. *International Journal of Multidisciplinary Perspectives in Higher Education*, 5(1), 167-173. <https://doi.org/10.32674/jimphe.v5i1.2619>
- Telli, Y. S., & Altun, D. (2020). Coronavirüs ve çevrimiçi (Online) eğitimin önlenemeyen yükselişi [The coronavirus and the rising of online education]. *Journal of University Studies*, 3(1), 25-34. <https://doi.org/10.32329/uad.711110>
- Turkish Academy of Sciences. (2020). *Covid-19 assessment report*. <http://www.tuba.gov.tr/files/yayinlar/raporlar>
- Uguz, S., Toros, F., Inanc, B.Y., & Colakkadioğlu, O. (2004). Zihinsel ve/veya bedensel engelli çocukların annelerinin anksiyete, depresyon ve stres düzeylerinin belirlenmesi [Assessment of anxiety, depression and stres levels of mothers of handicapped children]. *Journal of Clinical Psychiatry*, 7, 42-47. https://jag.journalagent.com/kpd/pdfs/KPD_7_1_42_47.pdf
- United Nations (2020). *Covid-19 response*. <https://www.un.org/en/un-coronavirus-communications-team/united-nations-working-mitigate-Covid-19-impact-children>
- Unluer, E. (2009). *2-6 Yaş arası otistik çocuğa sahip annelerin algıladıkları sosyal destek ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi [Investigation of relationship between perceived social support and hopelessness level of the mothers who have the child with autism between the age 2-6]* [Unpublished master thesis]. Marmara University.
- WHO. (2011). *World report on disability*. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/70670/WHO_NMH_VIP_11.01_eng.pdf;jsessionid=5A5665BFC27ABAA3975E9C512EC9DDA8?sequence=1
-

- WHO. (2020). *Disability considerations during the COVID-19-19 outbreak*. <https://www.who.int/publications-detail/disabilityconsiderations-during-the-Covid-19-outbreak>
- Worthington, M. (2013). *Differences between phenomenological research and a basic qualitative research design*. [https://www.researchgate.net/profile/Aysel-Tuefekci/post/What is the difference between content analysis and thematic analysis as methods used in qualitative data analysis/attachment/5d272e1bcfe4a7968db43900/AS%3A779458495655939%401562848795123/download/Temel+Nitel+Ara%C5%9Ft%C4%B1rma.pdf](https://www.researchgate.net/profile/Aysel-Tuefekci/post/What%20is%20the%20difference%20between%20content%20analysis%20and%20thematic%20analysis%20as%20methods%20used%20in%20qualitative%20data%20analysis/attachment/5d272e1bcfe4a7968db43900/AS%3A779458495655939%401562848795123/download/Temel+Nitel+Ara%C5%9Ft%C4%B1rma.pdf)
- Wright, F. V., Rosenbaum, P. L., Goldsmith, C. H., Law, M., & Fehlings, D. L. (2008). How do changes in body functions and structures, activity, and participation relate in children with cerebral palsy?. *Developmental Medicine & Child Neurology*, 50(4), 283-289. <https://doi.org/10.1111/j.1469-8749.2008.02037.x>
- Yazcayir, G., & Gurgur, H. (2021). Students with Special Needs in Digital Classrooms during the COVID-19-19 Pandemic in Turkey. *Pedagogical Research*, 6(1), em0088. <https://doi.org/10.29333/pr/9356>
- Yildirim, A., & Simsek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri [Qualitative research methods in the social sciences]*. Seçkin.
- Yildirim, F., & Conk, Z. (2005). Zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip anne/babaların stresle başa çıkma tarzlarına ve depresyon düzeylerine planlı eğitimin etkisi [Effects of planned education on coping ways of stress mothers/fathers' who have mentally retarded child]. *Journal of Cumhuriyet University School of Nursing*, 9(2), 1-10. <http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/1146.pdf>
- Yildiz, E., & Seferoglu, S. (2020). Uzaktan eğitim öğrencilerinin çevrim içi teknolojilere yönelik öz-yeterlilik algılarının incelenmesi [Examination of self-efficacy perception of distance education students about online technologies]. *Manisa Celal Bayar University Journal of Social Sciences*, 18(1), 33-46. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.514904>
- Yuvaci, Z. ve Daglioglu, H. E. (2016). Okul öncesi dönem üstün yetenekli çocukların yaratıcılıklarını desteklemede öğretmene düşen görevler ve etkinlik örnekleri [Teacher's part to support creativeness of gifted children in pre-school period and activity examples]. *International Journal of Early Childhood Special Education (INT-JECSE)*, 8(1), 39-61. <https://doi.org/10.20489/intjecse.239575>